

پراکتیزه کرنا بنه مایین رهخنا ئه فسانهیی د دیوانا (باغی کوردان) دا

پ. ه. د. نعمت الله حامد حامد

انتصار نجیب جوقی

پشکا زمانئ کوردی - کولێژا زمان - زانکویا دهووک - هه‌ریما کوردستانی / عیراق

پوخته:

رهخنا ئه فسانهیی گرتگیی ب دویشچوون و شروقه کرنا چاوانیا رهنگشه‌دانا بهاییین بلند، هیما یین ئه فسانهیی و ژیا نا مروقی دهسپیکی دناڤ به رهه مین ئه‌دمبی دا ددهت. ب وی رامانی کو به رهه مین نوو ژ بکارتینان و ئامژه‌ییین هزرین کاریگه‌ریین بوری یین مروقاتی د بی بههر و دوور نین. بکارهینانا وان ژ ب دوو شیومه‌یانه، یان راسته‌وخو بی دهسکاری ئهو هیما یه ژلایی نفیسه‌رانقه دهینه و مرگرتن و بکارهینان، یانژی ب گهورین و دهستکاریشه، کو ل گهل ژیا نا نهوو بگونجین. ئه‌ڤه‌ کهولینا ل ژیر نافونیشانی (پراکتیزه کرنا بنه مایین رهخنا ئه فسانهیی د دیوانا (باغی کوردان) دا)، یا ته‌رخانکریه ژبو دهس‌نیشانکرن و شروقه کرنا ئه‌وان هیما و نموونین بهرز دناڤ به رهه می هوزانقان (ئه‌حمه‌دی نالبه‌ند) دا. کو چه‌ند دمه‌رنه‌نجامه‌کین گرتگ ژ دیاربوون ئه‌وژی: هوزانقانی ب شیوه‌کی به‌رفره‌ مفا ژ هیما یین ئایینی، جضاک، کلتوری و دمه‌روونی کریه و تیکستین خوه پی دوله‌مه‌ندکریه. دیسان ب دوو شیومه‌یان ئه‌و نموونین بهرز و هیما یه بکارتینا یه، جار راسته‌وخو و ب هه‌مان ده‌لاله‌ت، جارژی گهورین و لادان تیدا کریه و ل گهل هزر و عه‌قلیه‌تا سه‌رده‌می گونجاندینه. بشی یه‌کی تیکسته‌کی فره ده‌لاله‌ت ژ به رهه‌م ئینا یه. دئه‌نجام دا دیاربوو یه کو هزرا مروقایه‌تی ته‌مامکه‌ری ئیکه، له‌ورا ئافراندین وی بوو یه کرایه‌کا سه‌رنئیک زیده‌کرنا هزر و بهاییین مروقایه‌تی و په‌یوه‌ندی ب بوری و ئه‌فروقه هه‌نه.

په‌یشتین سه‌ره‌کی: رهخنا ئه فسانه‌یی، ئه‌فسانه، باغی کوردان، نالبه‌ند، شروقه کرنا تیکستی

پیشه‌کی:

رمخنا ئەدمبی د درێژاهیا دیروکا خودا، چەندین ئاراستە و میتودین ھەمەرەنگ ئافراندینە، پێخەمەت شروڤەکرنا تیکستین ئەدمبی. ھەلبەت ھەر میتود و ئاراستە یەکی ژێ ھندەک میکانیزم و پرنسیپین جودا پەیرەوکرینە داکو شروڤەکرنا لێ ھەر روناھیا وان دتیکستین ئەدمبی دا ئەنجام بەدەن. ھەر ئێک دکوژیەکی را چوێ دناڤ تیکستی دا و تەشتەکی جودا ژ تیکستی قیایە، لەورا تا رادەییەکی ئەو ژلایەکیڤە دبنە تەمامکەرین ئێک دشرۆڤەکرنا دا. و جار ژێ ھەڤدژێ ئێک دبن.

رمخنا ئەفسانەیی وەکو میتود ل سەدی بیستی سەرھەلدا. مفا ژ گەلەک ھزر و زانستین ھەمەرەنگ وەرگرتیە. قیایە رەنگشەدانا ژیا نا بوری و ھزرکرنا مروڤی دەسپێکی دناڤ بەرھەمین ئەدمبی دا دەسنیشان و شروڤەبکەت. سەنگا خوێ ئیخستییە سەر لایەنی ناڤەرۆکی و مژار و ھێما و بابەتین دناڤ تیکستی دا و شیوازین بکارئینانا وان ئیخستییە لێر تیزکا رەخنێ. داکو بەسەلمینیت کو بەرھەمین ئەدمبی ژ کارڤەدان و ڤەرێژا ھزرا بوری ناھینە ڤەقەتاندن و بوری و ڤەقەتاندن دناڤ دا جەھێ خوێ دکن. ئەڤ ڤەکوڵینە ل ژێر ناڤی (پراکتیزەکرنا بنەمایین رەخنا ئەفسانەیی دەوزانین (ئەحمەدی نالەند) دا)، ژبو دانەنیاسینا ئەڤی میتودی و شیوازی کارکرنا وی ھاتیە تەرخانکر.

کرنکیا ڤەکوڵینی:

کرنکیا وی دوی چەندی دایە کو ب شیوہکی ئەکادیمی و بابەتیانە ئەڤ میتودە ھاتیە بەرچاڤکرنا و بنەمایین وی لێر تیکستین ھوزانقشانەکی کورد ھاتیە پراکتیزەکرنا، کو دبیت ئەڤە ئێکەم بزاف بیت دڤی بیاڤی دا. نەخاسە کو تیکستین ئەدیبین کورد تا رادەییەکی زور ژ رەنگشەدانا ھزر و ھێمایین بوری دڤەدەر نین و ھوکارین دەرەکی سەرچاوە و سەرۆکانین ھەرە گرنگن دئافراندین وان دا.

سنورین ڤەکوڵینی:

ئەڤ ڤەکوڵینە ب دوو رەنگا ھاتیە سنورداریکرنا. ژلایەکیڤە ئێک میتودا رەخنەیی ھاتیە ھلبژارتن داکو کار ل دویڤ بنەمایین وی بەیتە ئەنجام دان ئەوژێ، رەخنا ئەفسانەیی یە. و ژلایێ دیتەر، تیکستین ئێک ژھوزانقشان کورد ھاتیە ھلبژارتن داکو پراکتیک لێر بەیتە ئەنجام دا، ئەوژێ ھوزانقان (ئەحمەدی نالەند). ھەلبەت ژمارا تیکستین وی زوورن، لێ مە (٨٤) نموونە ژ دیوانین وی یین شعری ژ بەرگی جودا جودا وەرگرتینە و کار لێر کیریە.

رێبازا شروقه کرنی:

ژبو قی شهكولینی مفا ژ میتودا وهصفی شروقهکاری هاتیه وهرگرتن ل گهل بكارئینانا خشته و ئاماران، كو ب قی ریکئی ئەم شیاینه ژلایی قهبارهیشه دمفادار بین، دیسان وهكو داتایین ژ ئەوان خشته و ئاماران ژی دهرکهفتین، دهرئهنجامان ژی بهرههم بینین.

پالانا شهكولینی:

ئهف شهكولینه ب سهر دوو پشکین سهرهکی هاتیه دابهش کرن. پشکا ئیکئی سی باسان بخوقه دگریت، كو تیدا: چه مک، پیناسه، رابه، میکانیزمین رمخنا ئەفسانهیی ب شیوهکی تیوری یی تیروته سهل هاتینه بهرچاقرن. پشکا دوئی یا تهرخانگریه ژبو پراکتیکی. ئەو بنه مایین تیوری بین رمخنا ئەفسانهیی لسهر تیکستین هوزانئان (نالبهندی) هاتینه تاقیکرن و شروقه کرن بو ریزه و چاوانیا بكارئینانا هیما و دهربرینین وی بین شعری هاتیه ئەنجام دان. ل دویقرا گرنگترین ئەنجامین شهكولینی هاتینه دیارکرن و لیستەك بو ئەوان ژیدمرین شهكولینی مفا ژی وهرگرتی ل دویف ریزه بندهکا تایبهتا پولینکرنی هاتیه دروستکرن.

ئاریشا شهكولینی:

ئاریشا سهرهکی یا شهكولینی ددانه نیاسین و چاوانیا کارکرنا ئەفی میتودا رمخنهیی دا بوویه لسهر تیکستین ئەدمبی، نهخاسمه كو ئەف میتوده تا رادمیهکی زور وهكو کارهکی ئەکادیمی و بابەتیانه یا نوو بوویه درمخنا کوردی دا. ههلبهت ژبهر ههمه رمنگیا ئاراسته و بهرفرهیا مهودایین کارکرنا ئەفی میتودی، هندهك میکانیزمین ههره گرنگ ژبو شیوازی کارکرنا وی هاتینه پهیرموه کرن و پراکتیک ل دویف ئەوانا هاتیه ئەنجامدان. بیگومان ژیدمرین پیدفی ل دور ئەفی میتودی هند لهر دهست نهبوون، لهورا جار جار ب نهچاری مه پهنا بریه بهر بکارئینانا زانیاریین دسایتین ئەلیكترونی دا هاتینه وهشاندن.

گهلهك ژ څهكولهه و رمخنهگرین روژئاځایی کار دبیاځی څهفسانهیی دا کریه و څهه
هزر و بیرو کارین وان بووینه سهروکانیهکا ب مفا ژبو سهرهلدانا رمخنا څهفسانهیی
وهکو": (ادوارد تایلور، اندرو لانج، هارتلاند، کرولی، فریزر، ارنست کاسیرر، کلود لیڅی شتراوس،
کارل یونگ، هاریسون، کونفورد، گیلبرت موری، لورد راجلان، کینت بیرگ، هیردر، فیکو،
سوزان لانجر. ههروهسا گهلهك رمخنهگران بهرهم و پهرتوک ژی دځی بیاځی دا نڅیسینه و
کاریگهریهکا مهزن لسهه دمرکهتن و چهسپاندنا بنهمایین رمخنا څهفسانهیی ههبووینه وهکو:
(فور بورکین) دپهرتوکا (نمونین شیومی بنچینهیی دشعری دا ۱۹۴۹)، (فرانسیس فیرجسون)
دپهرتووکا (هزرا شانویی ۱۹۴۹)، (نورتروب فرای) دپهرتووکا (وهکهڅیا تیکهه ۱۹۴۷)، (فیلیپ
هولریه) دپهرتووکا (نافورا سوتی ۱۹۵۴)، (رولان بارت) دپهرتووکا (څهفسانه ۱۹۵۷). څهڅ څهکولین
و بهرهمه شیان ژبو نارمانجا دانانا تیورمهکا تاییهه ل دور څهکولینا څهدهبی څهفسانهیی
کاریکهه. ههروهسا هندهك ژڅهکولهه رین روژئاځایی شیان ژلایی نافهروکی څه څهفسانی
شروڅههکهه و بنیات و څاځایی وی یی دهلالی، هیمایی و څهروکی دیاریکهه. هندهكان ژی څهفسانه
وهکو بنیاتهکی فورمی شروڅههکریه وهکو (کلود لیڅی شتراوس) ی" (حمداوی، ۲۰۰۷).

ژ گرنګترین زانستین څهڅ میتوده پشت بهستنن لسهه دکهه و مفا ژی ومردګریه
څهڅهه": زانستی څهنتروپولوجیا - مروفناسی، څنتولوجیا - زانستی نڅشی و زنجیرا بابکالین
میژویی، څنتوګرافیا - زانستی بابکالین جوګراف، څیولوجیا - زانستی تهرزین روشنبیری و
مروقی، لاهوت - زانستی ځایی، زانستی دیروکی، زانستی دموونی، چاکناسی، فهلهسهه،
څهدهب و رمخنا څهدهبی". (لحرش، ۲۰۱۴). څهنتروپولوجیا وهکو زانستهکی نوی یی چاکناسی
ګریدان و پهیومندی یا ل ګهه رمخنا څهفسانهیی هه څهوا گرنګی ددهته وی پهیومندیا دناڅههرا
څهستی کومی و دیت و هزرګرین مروقی دهسپیکي و بهرهمی څهدهبی. پهیومندیا ههردوګان
خوه دبابهتی (بنیاتی څهفسانهیان دا) دبینیت، کو هندهك هیمایین خهیا لینه نافرینهه وانا دروست
دکتهه داکو ههستین خوه یین څهشارتی و نهینین دموونا مروفاياتی پی څاشرابهه. څهڅ
ناراستهیا رمخنا څهفسانهیی پیشکهڅتن و ومرار بخوهڅه دیتیهه ب ریکا څهنتروپولوجیا روشنبیری یان
یا سروشتی ل دهڅ (کلود لیڅی شتراوس و موګاروفسکی). دیسا ب ریکا فهلهسهه شیومیین
هیمایی ل دهڅ (ئیرنیست کاسیرر)، کو وهسا ددیت مروقی گیانهومرهکی هیماداره. دیسا تیورا
څهستی کومی یا (کارل یونگی). (زاید، ۲۰۰۸).

ژلایهکی دڅهه دیاردبیت کو سهرهلدانا څهڅی میتودی پهیومندی ب هوکارین
دهرهکی - دمرځی رمخنا څهدهبی و نافخویی - ګریدایی رمخنا څهدهبی ههبووینه. هندهك
ګریدایی شیومی هزرګرنا رمخنهگران بوویه ههمهه دیاردا شروڅههکرنا ټیکستی. و هندهك ژی

گریدیای شیومیی مفا و مرگرتنا تیکستان بوویه ب سەروکانیین هەمەرەنگ کو ئاقاهیئ تیکستان پی دەهاتنە تەمامکرن و دەولەمەندکرن. ب شیومەکی گشتی دشیین بیژین هوکارین هەرە دیار ژبو سەرهلدان ئەقی رمخنی ئەقەبوون: "بزاڤکرن ژبو پەیداکرن سروشت و روویەکی زانستی بو رمخنا ئەدەبی. دیسا کاریگەریبوونا رمخنەگرین ئەقی ئاراستەیی ب وی دیتنی ئەوا دبیزیت مروقی دەسپیک تانوکەژی یی دناڤ مەدا قەشارتییه، لەورا ئەم وی دوبارەدکەین یان ئەو دناڤ رەفتار و بەرەهەمین مەدا رەنگشەدەتەقە". (المرباط، ۲۰۱۳).

باسی دووی

تیگەه و پیناسەیین ئەفسانی

ئەفسانە وەکو ئیک ژ سەروکانیین هەرە گرنگ ژبو ئاقابوونا تیکستی ئەدەبی د دریزاھیا دیروکا ئەدەبی دا بوویه جەئ پویتەدانا رمخنەگر و قەکولەران. لەورا ب دیتن و پیناسەیین هەمەرەنگ دایە نیاسین. بو نموونە(یونگ) دبیزیت: (ئەو هەمی بزاقین هاتینە کرن ژبو راقەکرنا ئەفسانەیان نەشیانە ببنە ئەگەرئ تیگەهشتنی ژ ئەفسانەیان، بەلکو بەروفاژی، بووینە هوکاری دوبرکەفتنا مە ژ جەوھەرئ ئەفسانەیان و حیبەتیبوونا مە هەمەر ئەفسانەیان پتر لیکریه، چونکی ئەفسانە بو تیگەهشتنی یا ئاسی یە و ئەو بخو بەرزەبوونەکا مەزنە. قەکولەری فرەنسی(شتراس) دبیزیت: ئەفسانە سەرھاتی و قەگیرانەکا چاقلیکری و کلاسیکە، هەبووین میتافیزیکی رولی تیدا دبینن. (بول ریکور) دبیزیت: ئەفسانە سەرھاتیەکا کلاسیکە و قەگیرانا ھندەک رویدانین بوری دکەت. (جیلبار دوران) قەیلەسوفی فرەنسی دبیزیت: ئەفسانە ریکخستوکەکە بو واقعەکی ھیمایی دریزاھیا سەردەمان دا. (مرسیا الیاد) دبیزیت: ئەفسانە چیروکەکا بیروزە و قەگیرانا رویدانەکی دکەت کو ل دەسپیکا سەردەمان روی دایە. (د.عبدالرضا) دبیزیت: ئەفسانە ئەو ئامانی تەقگرە ئەوی مروقی دەسپیکی هەبوونا خوە تیدا راقەکری و ئەگەرین بەریخودانا خوە بو کەونی تیدا دیارکری و پەیوەندیا خوە ل کەل سروشتی بریکا وی دیارکری. دقەرەنگا (لاروس) دا هاتیە: ئەفسانە دنگوباسەکی دیروکیە یان سەرھاتی و چیروکەکا دیروکیە، خەیاالا مللەتی زیدەروویی تیدا کریە و ئافراندنا شعری بو

کریه). (زاید، ۲۰۰۸). ب دیتنا مارکسی، ئەفسانە پێچەوانە کرنا بوچوون و هەلویستین مروقی یین رموشتی و جوانکاریه دەربارەری واقعی. کارل مارکس دبیژیت: "ئەفسانە پێشکێشکره‌که‌کا هونەری یه ژبو نەستی سروشتی. ب قی چەندی ئەفسانە ل دەف مارکسیان دجیتە دسەرخانی دا کو ئەوژی دبیتە رەنگشەدانە‌ک بو ژیرخانی. ل دویف ئاراستەیا ئەرکی، ئەفسانە دروشنبیریا دەسپێکی دا ب ئەرکه‌کی گرنه‌گ رادبیت و دبیتە رەگەزەکی چالاک دشارستانیه‌تا مروقاتییدا. (مالینوفسکی) رافه‌کرنا هیما‌یی بو ئەفسانی رەد کر، چونکی ب دیتنا وی ئەفسانە ب ئەرکه‌کی کرداری و راستەخو رادبیت. و نەهەمی ئەفسانە دچالاکن و ب وی ئەرکی رادبن، بە‌لکو ئەو ئەفسانین زندی وەکو: ئەفسانین قیانی و ژیان و مرئی و جادوویی و خوە‌کوشتنی" (المرباط، ۲۰۱۰). ئەفسانە ژلایی بابە‌تان و ئەو شیوازی دهنه‌ ئا‌فا‌کر، دیسا ژلایی ریباز و شیوه‌یی شروقه‌کرنا وان ژێ ده‌مه‌ره‌نگن. دبابه‌تین خودا ب قی رەنگی هاتینه‌ پولینکر: "ئەفسانا نایردەمی -گتوسی، ئافسانا دروستبوونی -تکوینی، ئەفسانا هوکاری، ئەفسانا هیما‌یی، ئەفسانا پالەوانی خودایی. هەردیسان ئەو میتود و ئاراسته‌یه‌ین ئەفسانا شروقه‌دکەن ب هەمه‌ره‌نگی و هەمه‌جوریا جورین ئەفسانان ئەوژی ده‌مه‌ره‌نگ و هەمه‌جوریوینه‌ وەکو: (میتودا یوهیمری - ئەفسانی وەکو چیروکه‌ک بو قه‌گیرانا پالەوانی‌ن قه‌هرمانان و ماقیلین کە‌شن رافه‌دکەت)، (میتودا مه‌جازی - ئەفسانی وەکو چیروکه‌کا مه‌جازی شروقه‌دکەت کو هە‌لگرا کویرترین رامانین روشنبیری یه)، (میتودا هیما‌یی -ئەفسانی وەکو چیروکه‌کا هیما‌یی دبینن کو دەربرینی ژفه‌لسه‌فه‌کا ته‌واوا سه‌رده‌می خودکەت، له‌ورا فه‌ره‌ قه‌کولینا وان سه‌رده‌مان به‌یتە کرن داکو بشین دوان هیما‌یان بگه‌هن)، (میتودا عاقله‌گه‌رایي -وه‌سا دبینن کو ئەفسانە شاشیا تیگه‌هشتنی یه مروقی بو رافه‌کرنی ئەنجام دای، یانژی شاشیه‌ دخواندن و قه‌گیرانا رویدانان دا)، (میتودا دمرۆشیکاری - ئەوا ئەفسانی وەکو هیما‌یان دبینیت ژبو هەز و هە‌لچوون و داخوا‌زین کە‌سی و کومی)". (زاید، ۲۰۰۸). (نۆرتروب فرای) وه‌سا دبینیت کو هە‌موو ئەده‌بیات و ئەفسانه‌یه‌ک دەربرینه‌کا (عه‌فه‌وه‌ی) یا سه‌رده‌می یه. و ئەفسانە کومه‌کا زانیاری‌ین ریکوپی‌که، له‌ورا ئەفسانە وەکو شه‌نگسته‌کی گونجایی نه‌ ژبو رافه‌کرنا به‌ره‌مه‌ین ئەده‌بی. گرنگیا ئەفسانی دوی چەندی دایه‌ کو دشیت ببیتە هە‌لگرا گیانی کومی و عه‌فه‌ویه‌تی. (کاظم، ۲۰۰۹، ۹۵- ۹۶).

رهخنا ئه فسانهیی

وهكو زاراف، ب زمانى ئنگلیزی دبیژنی (Mythological Criticism) و ب زمانى فرهنسى دبیژنه ئهقی رهخنی (La-Mytho-Critique). ئهق رهخنهیه د گوتارا سی دا ژ بهرتووکا (تشریح النص) یا (نورتروب فرای) بهرجاڤ بوو. ب دیتنا وی تهرز و شیوهیی دهمسیکی ئه فسانه نه و دناڤ بهرهه مان دا رهنگشه دهم، لهورا ئه رکى رهخنه گری ئه وه ئه وان تهرز و شیوهیی رهنگشه دایى دهستیشان بکته و راددى لادان و راسته کړن و گهورینان تیدا دهستیشان بکته. دئه نجام دا "رهخنا ئه فسانه یی دبیه ئه وه رهخنه یا کو ل یه که یی ئه فسانه یی دگهریت دناڤ تیکستی دا. شه دگهریت هه سهر نه خشه یی دهسپیکى ئه فسانه یی و دیاردکته کا چ گهورین و زیده یی و جوانکاری تیدا روی داینه" (المعتز بالله، ۲۰۱۰). رهخنا ئه فسانه یی وهكو میتود و میکانیزم و کاریکرن، ژ کیم وینه ترین میتودین رهخنه یی یه دبیاڤى پراکتیکی دا کو کار لسه هاتبیه کړن دقه کولینن ئه کادیمی دا، ژبه رکو "ئهق میتوده دخوازیته وی یه کی کو شه کوله ری زانیاریین ئه پستمی و فرههنگی یی بهر فره هه بن دهریاری کلتوری مروڤایه تی دبیاڤین هه مه رهنګ دا و ب تابهت دبیاڤى دیروک، جشاکناسی، ئاین و ئه فسانى دا. نه خاسمه کو شهنگستى ئه پستمی یی قى میتودى یی شه کریه هه مبه ر وشنبیری و شارستانیه تی ملله تان و کلتورى وانا. دهستشه کرنا ئه قى رهخنى هه مبه ر بیاڤین هه مه رهنګین ژيانا مروڤایه تی، وه کریه کو کار تیکرن لسه رهسته و بابته و میکانیزمین شروهه کرنا ویزى روی بدهت". (لحرش، ۲۰۱۴).

۱- پیناسه و تیگه یی رهخنا ئه فسانه یی:

ب هه مه رهنګیا سهر جاوه ورهخنه گرین ئه قى میتودى پیناسه یی هه مه رهنګ و هه مه جور ژى بوو هاتینه دیارکرن. رهخنه گرهک دبیزیت: "رهخنا ئه فسانه یی: شروهه کرنا تیگستان لهر روناها یی هیما یی ئه فسانه یی ئه نجام ددهت. رهخنه گر پتر لسه ره دیتنا هیما یی ئه فسانه یی رادوهستیت ل دوپف وی بوچوونى کو تیگستى ئه دهی ئاراسته که ژ ئاراسته یی ئه دهی کهفتار". (بعلى، ۲۰۰۷، ص ۲۱۳- ۲۱۴). پیناسه کا دی ئه قى رهخنى ب ئاڤه یی ئه دهی و

شیویمی داریتنا ویشه گریددمت و دبیزیت: "رمخنا ئەفسانەیی داکوکیی لسمەر شیوی هەبوونا کەهونی دکەت، هەول ددمت دوبارە بنیاتنانا کاری ئەدەبی بکەت و دیتنەکا هوربین و سەنتەری بو لایەنەن دەرروونی و میژوووی و ئایینی بکەت. لایەنی مەروفاوەتیا ئۆیسکاری ئاشکرادکەت و چاقدیری چاوانیا بکارئینانا خەمال و هێمایان دکەت ل دەف روشنبیری جودا جودا. ب رەنگەکی کو هێما و کەسایەتی، بارودوخ و وینین تیکستی دھاریکارین ژبو وەرگرتن و تیگەهشتنا کورواتیا ئەوان وینین کەونی". (الکبسی، ۲۰۰۹، ص ۸۲) ژلایەکی دیتەر وی ب ژيانا بووری و ژیار و شیویمی هزرکنا مەروقی دەسپیکي قە گریددمن و دبیزن: "میتودا رەمخنا ئەفسانەیی و نافەرەکا وی لسمەر نەستی کومی و هزرین فولکلوری رادوەستیت، نەست(لاوەمی) بگشتی بەری هوشمەندیی دەیت. قەکولینا نەستی ژێ گرنکیا خو هەیه درەمخنا ئەفسانەیی دا. رەمخەگر ل لایەنەن نەستی دگەریت و نارمانجا وانا دەستنیشان دکەت. (شوفرال، ۲۰۱۳، ص ۲۵). پیناسەک دی ئەقی میتودی ب راددی گهورین ولادانا قە گریددمت و دبیزیت: "درەمخنا ئەفسانەیی دا رەمخەگر چاقدیری گهورینان دکەت ئەقجا چ گهورینین رەگەزی، جە یان کەسایەتی بن. هەرەسا رەمخەگر یی هشیارە دەرپارە لایەنی روشنبیری، هوشمەندی، هزری، خەمال و نەستان و دەهەمان دەم دا ئاگە ژکەتواری ژێ هەیه. (شوفرال، ۲۰۱۳، ص ۲۵). هەرەسا دەهەمان بیا قە دا هاتیە گوتن کو "رەمخنا ئەفسانەیی ژ دەرروناسی و جشاکناسی یا قەدەر نینە. ب وی واتایی کو راستی سەرەمی دژيانا هەر جشاکەکی دا گریدایی نموونا دەسپیکي(هزرا ئەفسانەیی)یە. رەمخەگری رەمخنا ئەفسانەیی سەرەمی نوو ب سەرەمی کەفن قە گریددمت ل دویش وی بنیاتی کو سەرەمی نوی یی گرتیە و تارباتیەکا سەیر هەیه وسەرەمی کەفن یی ئاشکرایە. ئۆیسەر دەرەمی ئەدەبی دا جیەهانەکی ژ وینین ئەفسانەیی دنافرینیت، ب قی ئاوازی مەروقی ب بوریشە گریددمت". (محفوظ، ۲۰۰۶). ئانکو درەمخنا ئەفسانەیی دا، وینین کەفن و نوی بەردەوامیا هەفن و رولی دەرەمی کەنا تیکستی دا دینن. "رەمخنا ئەفسانەیی گریدان دناقەرە زانست و خەمالا ئەدەبی دا دروستکر، دیسا دناقەرە دیتنا زانستیا کەونی و لادانا مەروقی و ئەفسانا دەسپیکي و جور و شیوی ئیکي، دیسا دناقەرە دیتنا زانستیا کەونی و دیتنا ئەفسانەیی ب شیوەکی گشتی. رەمخەگرین وی دوی باومری دانە کو خەمالا ئۆیسەرەن ژ ئەفسانی پیکهاتیە پتر ژ زانستی. لەورا هیزا دەرپیری نەشیت ژ مەجازی دەرپاز ببیت". (عبود، ۱۹۹۹، ص ۱۲۹)

٢ - رابەر و رمخه گرین رهخا نه فسانهیی:

ئه فسانه پشکه که ژ ئه دهبی، هندهک ئه فسانه رهند رولێ ئه فسانێ بهرز دکهن تا وی رادهی کو بیژن ئه دهبیات یا ژ ئه فسانێ بووی. ژبو دیار کرنا رولێ ئه فسانێ دئه دهبیاتی و دکریارا رافه کرین رمخهیی دا، کومه کا رمخه گرین ئه دهبی ب ناڤی (رمخه گرین ئه فسانهیی) ب فه کو لینا ئه فسانه، بیروباوم، پیروزی... هتد رابووینه. بشی ئاواپی گرنگی ب هزرا مروفی ده سپیکی هاته دان. وانا دڤیا به ملین کو ئه فسانه بتنی تیگستین نه به رئاقل نین، به لکو راستیه که بوویه دمیشکی کهسانین ده سپیکی دا. ژ سه رکیشین ئه فی جورێ رمخنی ئه فین ل خوارێ نه:

A - (نورتروب فرای):

ئه ف زانایی که نه دی ده ستپشخه ری دڤی بیافی دا کریه و دڤه کو لینین خودا ئاماژه ب هندی دایه کو "پیدڤیه به ری رمخنی ل تیگسته کی بگرین، ب دروستی و بشیوه کی هویربینانه ژێ تیگه هین و شه دیتنا نافخویا بابه تین وی بکهین. ب دیتنا وی دوو جورین و مرگرتنا کارین ئه دهبی هه نه: جورێ ئیکی، و مرگرتنه کا بی رمخه یه یان به ری رمخه گرتنی یه، هه تا کو نیزیکی هزرا نفیسه ری ببین، پیدڤیه خواندنه کا سه رانسه ری بو تیگستی وی بکهین. جورێ دوو: و مرگرتنا بابه تیانه یه. ئه فه پشتی خواندن و تیگه هشتنا واتایین لپشت په یفان و بابه تان دهیت. پاشی ب هشیاری به ری خودا نا تیگستی دهیته کرن و ده ست ب رمخه گرتنی دهیته کرن". (بعلی، ٢٠٠٧، ص ١٠٥).

رهخا ئه فسانه یی لسه ر ده ستی (فرای) مفا ژ که له ک ژیدم و سه روکانین هه مه رهنگ و مرگرتیه تا کو شیوه یی خوه یی ته مام ستاندی. بو نموونه: "مفا ژ ئه وان تیگه هین ئه نتروپولوژی کریه ئه وین (تایلور) داخواز دکرن. ئه وا دا کو کی دکه ته سه ر پاشماوی روشنبری. هه ره و سه ئه و بوچوونا ژلایی (فریزر) یقه ژێ هاتیه چه سپاندن کو دگوت: سه روکانی و ئه سلێ تشتا کو ئایرده و ئه فسانه نه دی هه ر مینه دبیردانکا کومی دا. هه ره و سه مفا ژ فه کو لینین هیماپی ژێ و مرگرتیه ئه وین (فیکو و هیردر) پی رابووین دمه راری شه دیتنا په یوه ندیی دناقه را زمانی و شعری و ئه فسانێ دا. زیده باری مفا و مرگرتنا وی ژ ئه وان گوتارین هیماپی ئه وین (کاسیرر) به لا فکرین دمه راری په یوه ندیا پیکهاتا میتولوژی ب پیکهاتا زمانیشه" (صفی، ٢٠٠٦).

(فرای) نه بهس لسه ر بکارئینانه کا راسته وخو یا هیماپی ئه فسانه یی دتیگستی دا رادوه ستیت، به لکو دویچوونی بو لادان و کهورینا ئه وان ئه فسانه یان دناقه به ره مه یی ژێ دا دکه ت. ل گوره ی دیتنا وی، "بنیاتی تیگستی لسه ر هزرا لادان و دوور کرنی ئاڤادبیت. ئه ده ب ئه فسانه یی

رهنه و دهسپیکى یه و ههر وینهکى دئهدهبى دا چهند د هزارمه دا د نووبن، ههر دوبارهیا وینى سهنتهرى یه ل گهل هندهک کهورین و لادان و روهنگرنان. کارى رهنهگرى ئەفسانهیى ژى فهدیتنا هزرا کهفن و نوویه". (الکبیسى، ۲۰۰۹، ص ۸۴). نانکو رهنهگر چاقدیریا کریارا کهورین و دوبارهکرنى دکهت. ب دیتنا وی، "ئهدهب یا تژیە ژ زانستین مروفايهتى و ب تاييهت: (دمرووناسى، کومه‌لناسى و ئەنتروپولوژیا)، له‌ورا ژى ئەم نه‌شپین کارى رهنه‌یى بیى ئەشان لایه‌نان ئەنجام بدهین" (عبود، ۱۹۹۹، ص ۷۱). ب دیتنا وی ئەدهبیات ل دهف مه ب سى شیوهیان ریکخستوکین ئەفسانه‌یى و هیمايین نموونه‌یین دهسپیکى دناڤ خوده ههمبێزدهکته ئەوژى: "ئیک، ئەفسانه‌یا نه میزاجى یان گریدایى نه‌بى ب رهنگشه‌دانا مه. ئەفه‌ژى پتر گریدایى خوداوهندا و شه‌یتانى یه. گریدایى دوو هی‌زایه، ئیک یا باشی و یادى یا خرابی یه. دوو، ناراسته‌یا رومانسیه دئه‌فسانه‌یان دا. ئەفه ناماژى ب هندهک رهنگین ئەفسانان دکهت کو گریدانه‌کا به‌یز یا ب ئەزموونا مروقاتیى فه هه‌ی. سى، گریدایى ناراسته‌یا واقعى یه. ئەوا کرنگیى پتر ددهته نافه‌روک و نواندن دچيروکین ئەفسانه‌یى دا ل شوینا کرنکى دانى ب لایه‌نى فورمى". (المرباط، ۲۰۱۳).

B - کارل کوستاف یونگ:

(کارل یونگ) ی شه‌نگستى دهسپیکى بو سه‌ره‌لدانا ئەففى میتودى به‌ره‌هه‌فکر. "هندهک وی ب دامه‌زینهرى ئەففى ناراسته‌یا رهنه‌یى دادن، ژهر ئەوان ده‌ستپیشخه‌رى و کارین وی ئەنجام داین دبیاڤى ناراسته‌کرن پرسین تیورى دا و پاشى به‌رسفدانا ئەوان پرسان، کو بوونه تیوره‌ک تاييهت دهمباره‌ی فه‌کوئینا ئەفسانه‌یان" (لحرش، ۲۰۱۴). (یونگ) دتیورا خودا بناڤى (هزرا کومى - نه‌ستى کومى) گریدانه‌کى ل گهل رهنه‌ ئەفسانه‌یى دروست دکهت. ب وی رامانى کو "پاشخانا هزرى یا کومى په‌یوه‌ندى یا ب ئەفسانى فه هه‌ی. ب دیتنا وی فه‌ره رهنه‌گر فه‌کوئینا نه‌ستى کومى و جیهانا نافخویى و چاوانیا فه‌گوهاستنا تاييه‌تمه‌ندى و ره‌گه‌زین بوماوه‌یى بکته. هه‌رديسان لسه‌ر تیگه‌هین عه‌قلی و بى‌ ئاگه‌هیی و راستى و خه‌یالا یى ئاگه‌هداریه‌ت". (حمداوى، ۲۰۰۷). ب دیتنا وی نه‌ستا کومى یا چالاک و به‌یزه، به‌ئى ل گهل هندى هوشمه‌ندى ژى هه‌یه. ب فى هوشمه‌ندى مروڤ ژگیانه‌ومر و روه‌کان جودادبیت و زوو ب زوو راده‌ستى چاره‌نڤیسی نابیت. دیسان هزره‌کى دهمباره‌ی بوون و مرن و پشتى مرنى ژى دکهت. دبیزیت: ههر ژیره‌ک (خوار) مالا مرنى یه یان جه‌مه‌مه. ئەو ژیر، کیماسى و سزایه. ل به‌رامبه‌ر ژى ههر ژوویه‌ک، سه‌ره‌که‌فتن و بلنداهیه‌که. ژیانکه‌ ئارام و خوشیه، به‌شته یان جیهانا ژیانى یه. له‌ورا یونگ هندهک بپه‌هران بو رهنه‌گرى ئەفسانه‌یى دادنیت کو فه‌ره لسه‌ر هشیاریه‌ت دهما

مەفتائى ل گەل ئەفان كەرەستە و مەروفاڤ دكەت:دايك، باب، خويشك، برا، دارستان، ئاق...هتد. ب وئ رامانى هەر كەس و تەشتەكى مفاى بگەهينته مەروقى و خەونين وى بجهينيت، دجيتە دخانا ژوورى دا و بەروفاڤى ژى دچنە دخانا ژيىرى دا. لەورا فەرە رەخنەگر ب شەروڤەكرن و ژيىكجوداكرنا ئەفان كەرەستەيان ب هوشيارى ئەنجام بەدت.(عبود، ١٩٩٩، ص٤٣ - ٤٥).

C - توماس ستيرنز (ت.س.اليويت):

ئەف نقيسەر و رەخنەگرە ژى شيا ب ھندەك بوچوونين خوە رەخنا ئەفسانەيى دمولەمەندتر ليىكەت. (ب ديتنا وى پيدڤيه رەخنەگر بزانيت كا كەفن چيە؟ و نوو چيە؟ ژيەرکو ھەردەم مفا ژكەفنى دەيتە وەرگرتن و نوو ژى رەنگشەدانا بوورى يە، بەلى ب شيۆەكى دى. چەند كەشەكرن دەزرا مەروفاڤ و سەردەمان دا روى بەدت، لى ھەر ئەو ب ھزرا كەفن و دەسپيى كاريگەرە. لەورا ئەدەب يى ژ ئەفسانى پەيدا بووى. ب ھەر رەنگەكى ھەيى، كەفن و نوو دپيگشە دگريدايى نە، بەلى دڤيت رەخنەگرى ئەفسانەيى سنور و پەيوەنديان دناڤەرا ھەردوو لايان دا ديارىكەت). (بەلى، ٢٠٠٧، ص١٠٧ - ١١٢).

ئەو رەخنەگرين روژئاڤايى بين كرنكى ب قى رەخنى داين وەكو: مود بودكين، وليم تروى، فرنسيىس فيرجسون. لى سەنگ و رولى رەخنەگرى كەنەدى (نورتروپ فراى) ژھەميان ديارتربوويە ژبو سەرھەدان و چەسپاندنا ئەفى جورى رەخنى (صحفى، ٢٠٠٦).

٣ - ميكانيزم و پيرا بوونين رەخنا ئەفسانەيى:

رەخنا ئەفسانەيى ب شيۆەكى سەرەكى سەردەمريى ل گەل ئاقەروكا بەرھەمى ئەدەبى دكەت و ژ برباردانين پيشومخت دووردكەڤيت. ھەر دەلالەت و ھيما و پەيوەنديەكا دناڤ تيىكستى دا، كرنگيا خوە ھەيە ژبو شەروڤەكرنى. ل دويش ئەفى رەخنى فەرە رەخنەگر ب ھشيارى پيگيريى ب ئەفان ميكانيزم و پينگافان بكەت ل دەمى شەروڤەكرنى:

١ - خواندەنەكا سەرەنسەرى بو ھەموو ئاقاھيى تيىكستى بكەت ژبو مەرەما تيىگەھشتن و وەرگرتنا رامان و واتايين تيىكستى (حمداو، ٢٠٠٧).

٢ - دەسنیشانكرنا ئەوان ھيمايىن زمانى ئەوين رەھەنەدەكى ئەفسانەيى يان دەلالەتەكا ئەفسانەيى دبەخشن. ب تايبەتە ئەو ھيمايىن رەنگشەدانا ھزرا دەسپيى و بورى پيشە ديارين و گريدايى ھزرا مەروقى بورى بن. (بەلى، ٢٠٠٧، ص١١٣ - ١١٤).

٣ - گریډان و په یوه ندى دروستکړن ل گهل روشنبیری و کاودانین سهرده میانه و گریډایی ژيانا جڅاکیا نفیسه رى یان جڅاکى ټهو تیدا دژیت. رهنکه ټه فسانه ب شیوه یین جودا ل نافه ملله تین جودا بهینه ټه گوهاستن و رهنکښه دان بو هه بیت، کو ههر یهک ل کوروى ژینگه و شیوه یی هزرکړن و ئاستی روشنبیریا سهرده می گهورینان تیدا بکته. لی ټه ټه ب وی رامانی کو پیدقیه تیکدانا ټه وان هزرین سهره کی یین ټه فسانین ده سپیکى تیدا روى نه ده ت، داکو کارتی کړنى ل سهر بنیات و ئاستی و مرگرتنا تی کستى نوی نه که ت هه مېهر خوانده مغان. (عبود، ١٩٩٩، ص ١٠٦).

٤ - سهرده مریه کا هشیارانه و وردبینانه ژبو چاوانیا ده سنی شانکړنا سهرده اڅین هزرین ټه فسانه یی دنافه به رهه می دا و ل دویقرا دویچوون و لیگه ریانى ل ریژا لادان و گهورینان دومرگرتن و ټه گوهاستنا وان ټه فسانه یان دا بکته. ئانکو هندهک جارن هه قبه رکړنى ژى دکریارا شروقه کړنى دا ټه نجام دده ت. (عبود، ١٩٩٩، ص ١١٤).

٥ - نابیت بتنى رمخنه گرب شیوه کی هوشمه ند ل وینین هوشمه ند بگهریت، به لکو پیدقیه ټهو رادی ټه شارتن دتی کستى دا روهن بکته و ده لاله تان تیدا ئاشکرا بکته. (عبود، ١٩٩٩، ص ١٣٠ - ١٣١). ټه ټه میتوده گرنکی ب لایه نى دموونى و ټه نترپولوجى و جڅاکى ددمت و مکو: هه ستین کومى و نموونه یین بلند، پیروزی، بیروباومر، ټه فسانه و دیاردین جڅاکى و مللى. (الرویلی، ٢٠٠٥، ص ٣٣٨).

٦ - دمربازوون ژ ده لاله تین سهرقه و چوون بو نافه کویراتیا تی کستى و ټه گوهاستنا وی بو به لگه یین ټه فسانه یی. دیسان داکو کی کړن ل ده لاله ت و لایه نى ئیستاتیکى یی به رهه می کو دبه رژه موندیا سه لاندنا رهنکښه دان هزرین ټه فسانه یی و ده لاله ت و بنیاتی تی کستى دابیت. ئانکو رمخنه گرب سنورى دناقبه را که فن و نوی دا دیاربکته و لادان و هزا نوی ټهوا ب وان ټه فسانه یان هاتیه به خشین روهن بکته. (عبود، ١٩٩٩، ص ١١٢ - ١١٣). گرنکترین پینکافین رمخنه گری میتودا رمخنا ټه فسانه یی په پرمودکته ټه قین خوارى نه:

- ١ - رافه کړنا تی کستى و شروقه کړنا وی، ژبو ټه دیتنا وانا و رامانا ټه شارتنیا تی کستى.
- ٢ - لیگه ریان ل لایه نى جوانیا به رهه می، ژبو سه لاندنا ریژا لادانا ده یما یین ټه فسانه یی دا روى داى. زیده بارى ده سنی شانکړنا شینوازی بکارئینانا ټه وان هیما یان.

٣ - گریډانا تی کستى ب خودانى وی و جڅاکى ژى هاتیه به رهه مئینان، ژبو ده سنی شانکړنا کاریگه ریا دموربه ران لسهر تی کستى و دیاربکړن و رافه کړنا نه ستى کومى دبه رهه می

. ١٥

بهرفرهه‌ی وێ دیاردی، داکو فه‌گهریته سهر راما نا مه‌به‌ست پێ هه‌ی. ب وێ راما ئێ کو" نه‌فسانه فورمه‌کی فه‌گیرانی یێ هیمایی یه. ههر نه‌فسانه‌کی ئاسویه‌کی تایبه‌ت بخوڤه هه‌یه. کهورینا ئاسویی، ب وێ راما ئێ ده‌یت کو ئاسویی نه‌فسانی کهورین بکه‌فنی. (ئایزر)ی داکوکی کره سهر پرکنا قالا هیان، کو دهرئه‌نجام کهورین دکه‌فنه شیوی وهرگرته نه‌فسانه‌یی. دبیت کهورینا ئاسوی ب ریکا قیکه‌هه‌شتنا دو نه‌فسانان روی بده‌ت، ئه‌فه‌زی ل دویف تایبه‌تمه‌ندی و ده‌سته‌ه‌لیا نه‌فسه‌ری دمینیته. دبیت بنیاته‌کی نه‌فسانه‌یی یێ جودابیت ژ ئاسویی چا‌ه‌ه‌ریکنا جه‌ماوهری، ئه‌وه‌زی ئه‌گهر یا بیانی بیت و هاتبیه‌ت وهرگیران و وهرگرته بو نا‌ف وی ملله‌تی. هنده‌ک جارانه‌ ره‌خنا نه‌فسانه‌یی به‌ره‌ف به‌راوردکرنی فه‌ دجیت، ئه‌وه‌زی دبیا‌فی وهرگیرانا نه‌فسانه‌یان دا، ب وێ راما ئێ کا تا چ راده ئه‌و نه‌فسانه‌یه ده‌یت ژ روشنبیره‌کی به‌ره‌ف ئیکا دیتره‌فه به‌یته فه‌گوه‌استن. (علیوی، ۲۰۱۳، ص ۱۱).

ئه‌ف میتوده پشت به‌ستنی دکه‌ته سهر ئه‌تروپو‌لوجیایی. هه‌روه‌سا پشت به‌ستنی لسه‌ر دهروشیکاری یێ زی دکه‌ت. " ب دینا (فریدی)، مرو‌فی ده‌سپیکی ره‌فتار ب شیوه‌کی هه‌ست دار ل که‌ل ئایرده (طقوس) و تابویان دکر، ئی مرو‌فی سه‌رده‌م ره‌فتاری ب شیوه‌ی نه‌ستی ل که‌ل وانا دکه‌ت (کاظم، ۲۰۰۹، ص ۹۲، ۹۳). دینا هه‌قبو‌جوو‌نین فریدی ئه‌وو‌و کو هه‌لگرته‌ فی پاشمایی که‌فنه وه‌کو نه‌خوشیه‌کی بوویه. ئی ب دینا (یونگ)ی ئه‌ف کریاره نه‌خوشیه‌ نینه مادهم تاک وان دو‌بارمه‌دکه‌ته‌فه، به‌لکو پشکداریه‌کا سروشتیه دبیردانا کومی دا. (کاظم، ۲۰۰۹، ص ۹۳). ژلایه‌کی دیتر، ب دینا (لیفی شتراوسی)، بنیاتی نه‌فسانان، بنیاته‌کی به‌ره‌مه‌یه‌نه‌ره و بنیاتی نووتر په‌یدادکه‌ت. له‌ورا فه‌ره نه‌فسانه‌ ب شیوه‌ی یه‌که‌یه‌کا ته‌مام و پیکه‌شه‌گریدایی به‌یته راهه‌کرن، کو دشیاندا نینه راما نا ب ده‌ست بکه‌فیت ئه‌گهر وه‌کو چیرو‌کین فه‌قه‌تیایی به‌یته راهه‌کرن. ئانکو فه‌ره ههر نه‌فسانه‌یه‌ک به‌یته پارچه‌کرن به‌سهر دیاردیه‌ین پیکه‌ینه‌ری و وپاشی ئه‌و دیارده به‌یته شرو‌فه‌کرن دبنیاتی گشتی دا. (کاظم، ۲۰۰۹، ص ۹۴). ب فی ره‌نگی دیاردیه‌ت کو "ره‌خنا نه‌فسانه‌یی پتر گرنگی ب نا‌فه‌روکی دده‌ت ل شوینا گرنگی دان ب فورمی". (محفوظ، ۲۰۰۶). ره‌خنه‌کری ره‌خنا نه‌فسانه‌یی ل خالا سه‌نته‌ریا فه‌کرنه‌ تیکستی دکه‌ریت هه‌مه‌به‌ر پاشمایی نه‌فسانه‌یی ب ریکا شرو‌فه‌کرنه‌ بازنه‌ی پیکه‌ینه‌ری دیتر یین تیکستی، کو ههر ل دو‌ماهی جارمه‌کا دی فه‌دکه‌ریته‌فه سهر هه‌مان خالا کو ژ ده‌سپیکری یان شرو‌فه‌کرن ب ریکا وی کری. که‌وه‌ری ره‌خنا نه‌فسانه‌یی ئه‌وه کو لیکه‌ریانی ل ئه‌وان په‌یوه‌ندی نه‌شارتی دکه‌ت ئه‌وین دنا‌ف تیکستین نه‌ده‌بیین ئافرینه‌ر وه‌مه‌ره‌نگ دا هه‌ین و به‌راوردکرنه‌ وان ل که‌ل ئیک نه‌نجام دده‌ت. ئه‌و فه‌دیتنا کریارا ده‌قگیری دکه‌ت بو پاشمایی نه‌فسانه‌یی و مرو‌قیایه‌تی. له‌ورا ل دویف ئه‌فی ره‌خنی، هه‌لبه‌ستنه‌ن نه‌بتنی قهرداری وی سه‌رده‌می

یه یی کو بهرهم تیدا نقیسی، به لکو دبیته قهرداری سهردهمین جودا کو بو دریزاها دیروکی قهدهگهریت. (کاظم، ۲۰۰۹، ص ۹۸). رهخنا ئه فسانهیی دانپیدانی ب ئافراندنا ناوچهیی بو ئه ده بیاتی ناکهت، به لکو وهکو سامان و پشکداریه کا کلتوری مروقایه تیئ ئافراندنی دبیت. رهخنا ئه فسانهیی هند دویشچوون و لیگه ریانی بو ئه ده بی ناکهت هندی کو دویشچوون و لیگه ریانی بو بهایی ئه ده بی و نهینیا زندیوونا وی دکهت. (صحفی، ۲۰۰۶).

ژ باشی و خالین بهیزین ئه فی جوړی رهخنی ئه وه کو: "هاریکاریا مه دکهت داکو شروقه کرنا تیگستی ئه ده بی بکهین ل دویف دیتنا ئه نترپولوجی و روشنبیری و مروقایه تی. دیسان هاریکاره ژبو راقه کرن و راماندنا وینه یین هونه ری و شعری ب ریکا گریدانا نوکه ب ده می بووریه. دیسان ئه ف میتوده ژ ده لاله تین سه رفه یی دمریازی کویراتیا بهرهمی دبیت ئه وژی بریکا خواندن و بهرهم فگرنا نهستی کومی و عه قلی قه شارتی. ب فی رهنگی تیگستی ئه ده بی دبیت به لگه نه مه کا ئه فسانه یی و ئه رکیولوجی، هاندانا بیردانکی دکهت و هه لکولانا بوریی مروقاتیی دکهت و قه دیتنا ئایرده یین مروقی و ریوره سم و دابونه ریت و روشنبیری و سروشتی ده سپیکی دکهت". (حمدادی، ۲۰۰۷). ئه فی میتودی هنده ک خالین نیگه تیف زی هه نه وه کو: "پشتگو هئێخستنا لایه نی تاکیه تی یی ئافرینه ری تیگستی ئه واکو فرویدی روهنری، هه روه سا رولی خوانده فانی زی پشت گو ه دئخیت ل دویف ئه وان تیگه یین تیورا و مرگرتنی و ئیستاتیکا و مرگرتنی بهرچا فکری" (زاید، ۲۰۰۸). مه به ست ژ رهخنا ئه فسانه یی ئه وه کو ژیا نا ئه فسانه یی ئه و دنا ف بهرهم ماندا بهرجه سه ته بووی بهیته ده سنی شانکر و شروقه کرن. ئه فسانه جو ره کی ژیا نی یه دنا ف بهرهم مین ئه ده بی دا، بهرهم مان زندی دکهت و ئه وژی ب بهرهم مان زندی دبیته قه. (دانیل هنری باجو) دبیزیت: "پیدقیه دووباره هه لسه نگاندن و راسته کرن بو ئه وان زانیاریان بهیته کرن ل ده می دنا ف بهرهمی دا دهینه ئا شکران کرن. نه دووباره راقه کرنا وان بهیته کرن. داکو بسهر یاسا، چارچو ف، نموونین ئه و ریکخستی هه لبین، کو دشیاندا یه دووباره ل ده می نهادا بکاربینه قه. ئه فسانه ئه و بنگه و خالا ده سپیکی یا نه پستی یه یاکو رهخنا ئه فسانه یی پی شه مژو یلدبیت. چونکی هه ر بکاره ییانه کا ئه فسانئ دبیته ده قگیری یان ئاماژه پیکرن یان بهرهم فکرن درهخنا ئه فسانه یی دا. هه روه کو (رولان بارت) ئه فسانه وه سا پولینکریه کو ئیکه م شیوه یی سیمپولوزیی په یوه ندیکرنی و هه فکه هشتنی یه دنا فبه را مروشان دا ل هه موو سهرده م و جهان دا، ئه فجا چ دگوتارین و اندابیت، یان د رهفتار و کریارین و اندابیت. رهخنا ئه فسانه یی هه رده م گرنگیی ب پیکه گریدانا نافه روک و بنیاتی تیگستان دمه ت پتری کو گرنگیی ب گریدانا نافه روکین ئه فسانه یی بکه ت ئه وین بووینه سه روکانی بو بهرهمی. ئه ورا هه ر تیگچوونه کا ژ بکارنیان و مرگرتنا ئه فسانئ دا روی بده ت دنا ف بهرهم مان دا، دی کارتیگرتنی ب ریژه کا زور لسه ر

ناڤاهیی تیکستی ئەدەبی کەت نەکو کارتیکرنی لێسەر ئەفسانە و پاشخان ئەفسانەیی بخووە کەت. هەرچەندە ب ریکا تەکنیکا گونجاندنی یان کەزاختنا ئەفسانەیی، گونجاندنا ئەفسانە ل دویڤ پیدفیا بەرھەمی ئەدەبی دەیتە ئەنجام دان، لئ ئەڤی تەکنیکی پیدفی ب سەرپور و شەھرمزاییەکا مەزن هەبە ل جەم نڤیسەری تیکستی. چونکی هەرچەندە کو شیوەیی بکارئینانا ئەفسانەیان بەینە گھورین و لادان و گونجاندن بو بەیتە کرن، پیدفیه ئەفسانە هەر پارێزقانی لێسەر بنەمایێ خوێ دەسپیکێ دناڤ بەرھەمی دا بکەت، چونکی هەر ئەڤەبە جوداهیی و بەرچاڤبوونی بو بەرھەمی ئەدەبی و بو ئەزموونا نڤیسەری پەیدادکەت و دیاریزیت ژێ. (بیر برونیل) ل ساڵا ۱۹۹۲ سێ پینگاڤین گرنگ ژبو شیوەیی بکارئینانا ئەفسانەیان دیاردکەت ئەوژێ: دیاربوون، گونجاندن و کەزاختن و بریسقەداری یان تیژکدان (لحرش، ۲۰۱۴).

رەخنا ئەفسانەیی ئاگەھیا مە ژ تاییەتمەندیین ناڤخویی و ناوچەیی بەرھە ئەدەبی جیھانی و ئەفسانەیی مەزن دگھوریت. (یونگ) دیژیت: "ئەری ئەفسانە و خەونان نەبەس پاڤرکنا دەرۆنی یە بەلکو دانا زانیی ژێ یە. ئەو داکوکی لێسەر نەستی کومی دکەت و ب دیتنا وی نەستی کومی ب ریکا بوماوی دگەیتە مە و ئەو پیکھان ژنەستی کەمی دمرکەڤن ب (نموونین رەسەن) بناڤ دکەت. نموونین رەسەن و ئەفسانە ل دەڤ (یونگ) دوو رووین ئیک دراڤن. نموونین رەسەن رووی ناڤخویی یێ نەستی پیک دئین و ئەفسانە رووی دەرڤە یێ نەستی دیاردکەن کو بەرھە هشیاری ڤە دجیت. وەسا دبیت کو ئەفسانین دەسپیکێ دیکەشتیت ژ یین دیتەر. بوچوونا وی یا جودایە ژ بوچوونا فرویدی، فروید بەرھەمی ئەدەبی وەکو ئەزموونەکا تاکەکەسی دبیت، لئ یونگ بەرھەمی وەکو ئەزموونەکا مروڤایەتی دبیت. ب دیتنا (شتراس) ی شاشیا هەرە دیار دەرۆڤەکنا یونگی دا بو ئەفسانێ ئەو کو نموونین ئەفسانەیی شروڤەکرینە بئ کو گرنگی ب ئەوی رێموی ئەو ئەفسانە بخوڤە دگرن لێرچاڤ و مریگیت. زانا (هردر) زمان ژ کریارا ئەفسانەیی بەرھەمئینا و دیارکر کو سیمایی هەرە دیاری شعری دواڤی وی دایە، لەورا شعر سالوختی دینامیکەتا ئەفسانێ یە. (ماکس مولەر) ل دویڤ دیتنا (کاسیر) ی کرێدانەک دەرۆستکریە دناڤەرا زمانی و ئەفسانێ دا. وەسا دبیت کو ئەفسانە ناھیتە رافەکرن ب دیتنەکا زانستی ئەگەر ب ریکا زمانی نەبیت. لەورا ئەفسانە دبیتە حالەتەکی نەخوشتی ب ریکا سروشتی زمانی ئەو نەخوشتی پەیدا بوو نەژبەر کیمیا ئاستی عەقلمەندیا مروڤی. هەندەک ڤەکولەر وەسا بو دچن کو ڤەکولین ل ئەفسانەیان ل دەسپیکێ رەفتار ل گەل هیمایین ئەفسانەیی دکر، لئ پاشی رەفتارا وان هاتە گھورین و بەرھە تیگەھێ ئەفسانانڤە چوون". (المرباط، ۲۰۱۰).

پشکا دوی

پراکتیزه کرنا بنه مایین رهخنا ئه فسانهیی دتیکستین نالبهندی دا

دلایه نۆ پراکتیکی دا، ژبه رکو زوربهی تیکستین شعری یین نالبهندی زور ددریژبووینه، مه قیایه ریژه کا مهزنا ئهوان هیما یین وی دبه ره می خودا بکارئینای ده سنی شان و شروقه بکهین، له ورا نه چار بووینه نموونین شعری ب شیوهیی بژارهیی - ئانکو ب شیوی ژینگرتنی و مریرین، دا کو قه باره کی مهزن ژ قه کوئینی قه نه گریت و ئه و دیرین په یوهندی ب بابته تی مه قه نه ی پشتگوه بها فیزین.

دپراکتیکی دا دی نه خشه و ئاماران بکارهینین، کو تیدا ریژه و شیوهیی بکارهینانا هیما یان دیاربیت. ل گه ل دیار کرنا ریژا لادان و گهورینین هه ئبه ستفانی دئهوان هیما یان دا بکارهینای. ئه ق زانیاریه بو هندی نه کو دیاربیت ب چ شیوه ژیا نا بوری، نهستی کومی، هیما یین ئه فسانهیی، ژیا نا ده سپیکی دنا ق به ره مه یین وی دا ره نگشه داینه. زیده باری دیار کرنا وی چه ندی کا هوزان شان چه ند شیایه گریدانه کی دروست بکه ت دنا ق به را بوری و نه وو دا. ئه ق پینگا قه هه میه، دی رادی دمگیریا تیکستین هوزان شان ل گه ل هزر و ژیا نا ده سپیکی ژلایه کیشه و ئاست و دمو له مهندی و سه ربوو را هوزان شان ژی دیار که ت دومرگرتن و جودا بکارئینانا وان سه رچا وین گرنه گ ژلای دیتر، پیخه مه ت پیشکی شکرنا ئا فراندنه کا نوی بو خوینده قان.

ژیو ده سنی شان کرن و راهه کرنا شیوهیی بکارهینانا هیما یان و دمریرینین گریدایی رهخنا ئه فسانهیی، دی ب ریکا بکارهینانا خسته یه کی کاری ئه نجام دهین، دا کو دا تا و زانیاریین ورد بده ست مه بکه قن و بشیین ل دویف ئهوان دا تایان شروقه کرن و ئه نجامان ژی دمریخین.

(خشتی ژماره ۱)

ژماره	نمونا و مرګرتی	بهرک و لاپهره	هینما و دمرینا مېهست دار	جورئ هیمای	ده لالتا ٹیکئ	ده لالتا دوئ	ریژا لادان و کهورینا
۱	قیامت خو نمراییویه لدمرئ خانئ نمرئ پرسئ	بهرکئ ٹیکئ -J۲۳	قیامت	نابینئ	روژا حیسابئ	هممان ده لالت	نینه
۲	نمو بشئ تمرئ بحه شته نینه شک - تمرزهک وئ جههنمه بئ کهرپ و رک	بهرکئ ٹیکئ -J۳۲	بحه شت - جههنم - کهرپ	نابینئ - نابینئ - جشاکئ	پاداشت - سزا - تورمبوون	هممان ده لالت	هرسئیان لادان تیدا نههاتیه کرن
۳	نمر زیزبووم کهلهک قهمام - قئیت عهپیا مه بهرزهکئی	بهرکئ ٹیکئ -J۳۵	زیزبوون	جشاکئ	ژمال چوون	قهمان و سمرداچون	لادان و کهورین تیدا کره
۴	کورئ مه سوت لېهر جوتئ - دموام کا بوو ته هازوتئ - مها چافزمر تهیا دوتئ - دمخل من کر تهیی خاری	بهرکئ ٹیکئ -J۳۶	جوت - کا هازوتن - دمخل کرن	جشاکئ - جشاکئ - جشاکئ - جشاکئ	هرچوار گریدایی ژیارا جوتیاریا کوردانن، چاندن و بخودانکرنا گیانهومران	هممان ده لالت	هرچواران لادان تیدا نههاتیه کرن
۵	لحهشرئ خوشکه مالا من - چو مفلس هو نههاتینه	بهرکئ ٹیکئ -J۳۸	حهشر - مفلس	نابینئ - جشاکئ	رابوونا مروقان بو حسابئ - همزاري	هممان ده لالت - بئ بهرهم و بئ عیبارت	نینه - لادان و کهورین کره
۶	هات عزرائیل دکهل نهمرئ فمرئ حقیق حهلال	بهرکئ ٹیکئ -J۳۹	عزرائیل - حهق	نابینئ - نابینئ	مه لائیکمتئ مرنئ - خودئ	هممان ده لالت	لادان نهبوو

٧	بەس بکەن شى تاعەتى خو لەزگەفتى - وەك ئەزانن مەسكەنى وە ل مال كا؟	بەرگى ئىكى -ل ٥٨	تاعەت - مەزگەفت - مەسكەن و مال	ئايىنى - ئايىنى - جشاكى	بىگىريا ئەداكرنا فەرزو سونەتا - جەهەكى پىروزي عەبادەتكرنى - جەئ ئاكجىبوننا خيزانى	هەمان دەلالەت	لادان نەبوو
٨	ئەو بەتا خانى چ فايدى پر خەوى - دز دزانن پارە و پرتال كا؟	بەرگى ئىكى -ل ٥٨	ئەو بەت - خان - دز	جشاكى - جشاكى - جشاكى	زىرەفانى كرن - جەئ قەحەويانى - كريارا شەلاندنى ب نەئنى	خو ماندىكرن - هەمان دەلالەت - هەمان دەلالەت	ئىك لادان هەيە
٩	سەنەم و حورو پەرى سحرە هەمى - پى گرىدايى نەكەن مە بەخەلەكا	(ل ٥٩) - بەرگى ئىكى)	سەنەم - حور - پەرى - سحر -	ئايىنى - ئايىنى - جشاكى - مىتافىزىكى و جشاكى	چىكرى دەستى مروفا بو پەرسىنى - ژىن ل بەخەشتى - ژىن رند - هيزەكا رادەرىدەر	هەمان دەلالەت بو هەرچواران	لادان نەبوو
١٠	سەلاتا بەدن رەسولئ مە محەمەد - لەسر ئەهلئ وى و ئەصحاب و ئالا	بەرگى ئىكى -ل ٦٠	سەلات - رەسول - محەمەد - ئەسحاب	ئايىنى - ئايىنى - ئايىنى - ئايىنى	فەزەكا ئايىنى پە - هەنارتىي خودئ - بىغەمبەرى ئىسلامئ - هەقالىن بىغەمبەرى	هەرچوار بو هەمان دەلالەت هاتىنە بكارتىنان	لادان نەبوو
١١	عەقىدا كىمە بو روزا حسابئ - بەرى وان كەتە فەرا دەين بەتالا	بەرگى ئىكى -ل ٦٠	عەقىدە - روزا حىسابئ - دەين بەتال	ئايىنى - ئايىنى - ئايىنى	باومەرى - روزا قىامەتى - مولحد	هەمان دەلالەت	لادان نەبوو
١٢	كىتاب و ئايەت و وەمز و حەدىيا - نەما قەدرئ خو فان وەقت و مەجالا	بەرگى ئىكى -ل ٦٠	كىتاب - ئايەت - وەمز - حەدىپ -	ئايىنى - ئايىنى - ئايىنى - ئايىنى	قورئان - پارچەكە ژ قورئانى - كوتار و ئاموزگارى - ئاخفتنا بىغەمبەرى	هەمان دەلالەت	لادان نەبوو

١٣	نخێزهك یا بلمزو بلمز بئ سەرویسەر - گرانه شەهێ پشتی لپشت هەمالا	بەرگی ئیکێ - ٦١ل	نخێز - بئ سەرویسەر - پشتی - هەمال	ئایینی - جشاکی - جشاکی - جشاکی	فەرزهکا ئایینی یه - نەریکوینیک - ئەو باری مروفل پشتا خووەدکەن - هەلگری پشیتیا	هەمان دەلالەتا هەمی هەرچوار هێمایان	لادان نەبوو
١٤	خودئ و پێغهەمبەری قەت ئەو نەکوته - وہ دەست بەردان ژفان شیر و مەتالا	بەرگی ئیکێ -٦١ل	خودئ - پێغهەمبەر - شیر و مەتال	ئایینی - ئایینی - لەشکەری	ئافرینەر - هەنارتیی خودئ - چەکین شەری و بەرگیریی	هەمان دەلالەت - هەمان دەلالەت - جیهاد	ئیک لادان کریه
١٥	ل قورئانی نەفەرکەن کا چ کوته؟ - نەلەزم عیلمی فان حیلە و حەوالا - نەبیزن ئەحمەدی شاعر خشیمة بەری وە کەفەتە تورئ فان دەجالا	بەرگی ئیکێ -٦١ل	قورئان - حیلە - خشیمة - دەجال	ئایینی - جشاکی - جشاکی - ئایینی	بەرتوکا پیروز - بەسەردا برن - نەزانین - کەساتیی چاقەریکری یئ بەسەردا برنئ	هەمان دەلالەت سەردا چووینان - نینە - زالم	دوو لادان کریه
١٦	رەفیسە شێخ مەزن ئاغا ژپاش وەلیا بەک و مصغفی - ژپاش چاران حەجی پیکشە هەمی شیرن کەتین چولا	بەرگی ئیکێ -٦٢ل	شێخ - ئاغا - وەلی - مستەفا - حەجی	ئایینی - جشاکی - ئایینی - ئایینی - ئایینی	رابەرەکی ئایینی یه - رابەرەکی جشاکی یه - سەورک عەشیر - کەسەکی زانا و تەقوادار - محمد پیغهەمبەر - ئەو کەسی چووێهە حەجی	دەهەرینج هێمیان دا هەمان دەلالەتا هەمی	لادان نەکریه

١٧	شهیتانی دمرگه لی قهکر - شولا خودی گوته نهو نهکر - دینی منهو بهرزهکر - (الله) رماقی ههما	بهرگی ئیکی -ل٦٥	شهیتان - خودی - دین - الله	نایینی - نایینی - نایینی - نایینی	هیزا خرابیی - ئافرینەر - باوهراری و ریباز - یهزدان و ئافرینەر	ههمان دهلالهت ههمیا ههمیه	لادان نهکریه
١٨	دنیاپه ههویا ئاخهرتی ههتا نهکیشن زهحهته قی خوش بین نهو دخهها	بهرگی ئیکی -ل٦٨	ههوی - ئاخهرت - خهم	جفاکی - نایینی - دموونی	ژنا دوئی ل کهل یا ئیکی - روژا قیامهتی - نهخوشی و تیکچونا دموونی	ههقدژ و نهیار - ههمان دهلالهت - ههمان دهلالهت	ئیک لادان کریه
١٩	هیز خودانی بیدرهک سافی نهکر - مولتهزم هاتن زکات و حاصلا	بهرگی ئیکی -ل٦٩	بیدەر - مولتهزم - زکات - حاصل	کلتهوری - جفاکی - نایینی - کلتهوری	جهی کومکرنی - خودانی مولکی - فهزهکی نایینی، دانا داهاتی - پارچهک ژداهاتی بو خودانی مولکی	ههمان دهلالهت ههمیان ههمیه	لادان نهکریه
٢٠	هات من دمنکهک عهفوکهن موخلصی - نهه کهلهک جارا عهفودکهین قاتلا	بهرگی ئیکی -ل٧٠	عهفوکرن - موخلص - قاتل	جفاکی - نهدهبی - جفاکی	ئازاکرن - شاعر بخویه - بکوژ	ههمان دهلالهت - ههمان دهلالهت - کونههکار	ئیک لادان کریه

٢١	ج دهما نمو مر و چو قمبر و سوئالی فهتسی - قهت خلاس نینه ژ تهعنا ئو غه م و عاجزیا	بهركی ئیكی - ٧٥J	سوئال - تهعن - غه م و عاجزی	ئایینی - جشاککی - دهرونی	ههمیهر خودی و پسیرا خیر و شهرا - نه کامی و به خسرنا ب ئیش - تیکچونا دهرونی و نه فارامی	ههمان ده لاله تا هه ی	لادان نه کریه
٢٢	ج شه فاعهت که له به فان ژ ره سولئ قورمیشی وهک ل پی وی نه چن و شهبی که لیم و جوهیان	بهركی ئیكی - ٧٥J	شه فاعهت - ره سولئ قورمیشی - جوهی	ئایینی - ئایینی - ئایینی	داخوازا لیبرینی - بو بکعت - محهمهد پیغه مبه ر - دیکه فتین موسی پیغه مبه ر	ههمان ده لاله ت ههمیا هه یه	لادان نه کریه

٢٣	ما ج بارئ وه گرانه بو نغیزا سه عته لک؟ - شهق و روژ شولکه وهکی دی نه که فان سه رسه ریا	بهركی ئیكی - ٧٦J	(نغیز - ئایینی) (سه رسه ری - جشاککی وکلوری)	فه رزه کی ئایینی - چوینه کا چاقیریا بازاری	ههمان ده لاله ت - که سین بی سه رو چاق	ئیک لادان کریه
٢٤	نهبو خارن نه بو حال و لباسی - له شی وه خولقیهت بو ژاڤ و کینا)	بهركی ئیكی - ٨٢J	ئاڤ و کین - هیمایین - بایولوجی - کهوونی	ئاڤا وئاخ	ئاڤا زه لامی بو زاوژی - که رسته ئی دروستکرنا موڤی ژلایی خودی ڤه	دوو لادان کریه
٢٥	سه حهت خوش نه حمه دی کورد و عیمادی - بڤان شعرا تو نه هلی جیهادی	بهركی ئیكی - ٨٣J	جیهاد - ئایینی یه	شه رکرن ژبو ریکا خودی	پاریزڤانی و به رگیری کرن	لادان کریه
٢٦	کا ئادهم و نوح و خه لیل؟ کا روتبه بالا و جه میل؟	بهركی ئیكی - ٨٥J	ئادهم - نوح - خه لیل - هه رسی ئایینی نه	ئیکم پیغه مبه ر و بابی مروڤا - پیغه مبه ر توفان به سهری هاتی - پیغه مبه ر ابراهیم خلیل	ههمان ده لاله ت هه رسیکا هه یه	لادان نه کریه
٢٧	کا کافور نه هلی غورور؟ کا نی غه نی و خورت و زور؟	بهركی ئیكی -	(کافور - ئایینی یه)، (غورور -	که ساتی زوردار -	ههمان ده لاله ت	لادان نه کریه

		ل ٨٦	غەنى - خورت - زور) دەرۆنینه	دەنبەندى - دەرۆنەمەند - بەنیز و وێرەك - دژوار	هەمیا هەیه	
٢٨	كاڤا ئەجەل ھات مەلکەموت رج نالی و تەشتەك نەگوت	بەرگی - ئیکى ل ٨٩	(ئەجەل - مەلکەموت، ئاینى نە، (نالی - دەرۆنى (یە)	مرن - فریشتى رح کیشانى - دەنگرکەکا ب ئیش و نەخوشى و نزم	ھەرسێیان ھەمان دەلالەت ھەیه	لادان نەکرێه
٢٩	عەزایا جەھنمى و قەبرى نەخوشە - نەكەن شولیت خراب و پیس و بیدەعت	بەرگی - ئیکى ل ٩٤	(عەزاب - دەرۆنى و ئاینى یە) (جەھنم - بیدەعە، قەبر، ھەرسى ئاینى نە -)	ئەشکەنجەدان - دوێخ - جەئ مرى یا - زیندەھى و لادان	ھەمیا ھەمان دەلالەت ھەیه	لادان نەکرێه
٣٠	سەرى دینی ئەون بو ئومەتا مە - زکات و روزى و حج و شەھادەت	بەرگی - ئیکى ل ٩٥	(دین - ئومەت - زکات - روزى حج - شەھادەت) ھەر شەش دتاینى نە	باومردارى و پەیرموى ژيانى - ئیسلاام - داننا داهاتى - خوہ برسى کرن - سەردانا کەعبى - شەھیدبون درینا خودى دا	ھەمان دەلالەت ھەمیا ھەیه	لادان نەکرێه
٣١	نەقەرکەن قوگبى غەوس شێخى عالەم - بڤان فەرڤا دیاربوو ل وان سەلاحەت	بەرگی - ئیکى ل ٩٥	(قوتب - غەوس - شێخ - فەرز - سەلاحەت) دتاینى نە	جەمسەر - عبدالقدر کەیلانى - رابەرەکى دینی - ھەربینج فەرزین ئیسلاامى - چاکسازی	ھەمان دەلالەت ھەیه	لادان نەکرێه
٣٢	موبتەلا بومە بە شعر و مەسەلا - ئەز نزانم کەنگى عیدە و عەرەفات	بەرگی - ئیکى ل ١٠٢	(موبتەلا، دەرۆنى (یە)، (عید - عەرەفات، ئاینى و جشاکى نە)	توشبون و بەر بەرزەبون - جەژن - روزا بەرى جەژنى	ھەمان دەلالەت - ھەست نەکرن بەدەمى وسەردەما	دوو لادان کریه
٣٣	ئەى ئشێزکەر خاندی ئەلحەمدا غەلەت - ئەو ئشێز عمینی قەلالى من ددیت	بەرگی - ئیکى ل ١٠٤	(ئشێزکەر - ئەلحەمدا - ئشێز -	کەسى ئشێزى دکەت - سورمەکا قونانى	ھەرچوار ھێمایین ئەولى ھەمان	ئیک لادان کریه

	رو به کهعبی ڤه ته همر من پشته ئی - کاغەزا جابا و یصالی من ددیت		کهعبه(دئاینه نه، (کاغەزا جابی - جشاکیه)	یه - جهی بهری رمش ئی - نامه	ده لاله تا هه ی - به رسفا ژفانی، مرن	
۳۴	عالمه دبینیت چ ئهو خوش پالنه - چار ره خیت ئاشی بو دهخل و زمزموات	به رگی ئیکئ - ل ۱۰۷	(پاله - ئاش - دهخل و زمزموات)هه می کلتوری جشاکیه	کارکمر - جهی هیرانی - خوارن	ههمان ده لاله ت - جشا و ئیسلا م - خیر و بیر	دوو لادان کرینه
۳۵	بی ژمفی دمخلی ته هافیتی نهرست - ئاش نه هیلان بی جو و بی ئاف و بست	به رگی ئیکئ - ل ۱۰۸	(ژمفی - دهخل - رستن - ئاش - جو و ئاف) هیمایین کلتوری ژیارا چاندنی	پارچه کا ناخی یه - جو ره کی دانیه - که هشتن - جهی هیرانی یه - جهی ئاف ئی دجیت	جشا و ملله ت - په یام - به رسفا بونه بوو - که سین زانا - دیکه فتی و باو مردار	پینج لادان کرینه
۳۶	شیخ به هاء الدینی چو ژفی عالمه می - پیکشه عالم کهفته فی قههر و غه می	به رگی ئیکئ - ل ۱۰۸	(شیخ به هائه دین - ئاینی یه)، (قههر و غهم)، دموونی	که سه کی باو مرداره - دل نه خوش بوون	ههمان ده لاله تا هه ی	لادان نه کرینه
۳۷	کی بهری چو مه کهی ئه ی لال و گیز - همر دوی هو دانه ره بو الکائنات - ئاخری ل همر دوی ریا حه ج مه قصه ده - و مکتی هو بچی تو بییا ری به رنه ده	به رگی ئیکئ - ل ۱۱۱	مه کهه - ئاینی یه، لال و گیز - جشاکیه، (ره بو) الکائینات - حه ج) ئاینی نه	جهی کهعبه ئی - بی ئاخفتن و هاژ خونه - خودی - سه رمدانا کهعبی	ههمان ده لاله ت	لادان نه کرینه
۳۸	یان شفا کاری نه هه لبو ئهو چرا - مان لبه یتا ته صه نه م لات و مه نات	به رگی ئیکئ - ل ۱۱۱	چرا، کلتوری یه (صه نه م - لات و مه نات) ئاینی نه	که ره سه کی روناهی یه، ده سه چیکریه کی په رستن یه - خودا و مندین سه نه من یین کافرا	ئیسلا م - رییا شاش - هیزین بی دین و سه ردا چووی	سی لادان کرینه
۳۹	غوب و شاهی نه قشه به بند من ههوار - ئاف ژ همر دوی کاهنیا من تیر قه خوار	(ل ۱۱۲) - به رگی (ئیکئ)	(غهموس - شاهی نه قشه به بند - ئاف قه خوار) ئاینی و جشاکی نه	عه بدو لقادر که یلانی یه - تبه نا خوه شکاند	دووا ههمان ده لاله ت - زانین و مرگرت	ئیک لادان کرینه

٤٠	هاتنه سهر وه ژعالمهئى صمد كههمن و كهف - فايده ناكهن بو وه تهلقين وقونوت	بهركئ ئيكئ - ل١١٦	(تهعن - كهف)جشاكى و دمرونى نه، (تهلقين -قونوت) ثاينى نه	شكاندن - ترساندن - خواندنا لسه قهبرى	ههمان دهلالهت	لادان نهكره
٤١	مير ئهوه بناموس وناق بو گاعمئى تهخسپرنهكهت بوكهكئ كاركهت بخو كو ئاخرهته بخهمل و كوزوت	بهركئ ئيكئ - ل١١٩	(تاعهت - ئاخرهت) ثاينى نه - (كزوت - ناموس - بوئ) جشاكى و كلتورى نه	پيگيرى و ئهداكرنا فهرز و سونهقا - روژا قيامهتئ - پيئدشئين بووكئ - رهوش بهرزى - ئهوى يا شههيان بو دهيتنه كرن	ههمان دهلالهت بو سئ هيمايان - عبيادمت و كارين چاك - ژيان و ئاخرهت	دوو لادان كرينه
٤٢	ئهمزئ چووى سهر مەزاري بهزرو تهخمين - من ئهف ئيلهام ژ شيخافه ب كوهكهت	بهركئ ئيكئ - ل١٢٢	مهزار - ئيلهام - شيخ، ههموو دئاينى نه	سهر قهبرا، پهيام، رابهرهكئ ثاينى،	ههمان دهلالهت	لادان نهكره
٤٣	بهعيلم و حيلم و دين و عار و ناموس - ههمبون خهلكئ بهرى مه قهدر و قيمهت	بهركئ ئيكئ - ل١٢٦	دين، ثاينى په، (عار -ناموس - قهدر و قيمهت) جشاكى و كلتورى نه	باومردارى - رهوش بهرزى - خومباريز - بهادارو بسهنگ	ههمان دهلالهت	لادان نهكره
٤٤	تاخهكى ههقران نههيران تاخهكى ئاش ئى نهبون ههرشهف و روزان دكههمان داڤيما پريبون مزاح	بهركئ ئيكئ - ل١٢٧	(ههقران -ئاش - مزاح)جشاكى و كلتورى نه	قمائئ دان تيدا دهلگرت، جهئ هيرانئ، ئاميرئ رهشانندنئ	ههمان دهلالهت - ههمان دهلالهت - پريبئزئ	دوو لادان كرينه
٤٥	ساخ بههقلئ خو غروورن شههرمزا نابن چو شول چى كهسئ ديت بيهركا فئ ئوبخو كرتن كهراخ	بهركئ ئيكئ - ل١٢٧	(غروور -دمرونى يه)، (بئر - كهراخ) كلتورى و جشاكى په	دفن بلندى - ئاميرئ كولانئ يه - دروستكهري جوييت ئافئ	ههمان دهلالهت - رئ و ريباز - ريهر	دو لادان كرينه
٤٦	ماباشه ترس لحهشر ونهشرئ رابئ شه رمزيل ببئ قهلهندمر - سهرشور تو بچئ جههههه ما پيس نابيته حساب عهزاب بدمهتر	بهركئ ئيكئ - ل١٢٩	(ترس،دمرونيه)، (ههشر و نهشر، جههههه)ئاينى نه، رمزيل - سهرشور - عهزاب - دمهتر)جشاك و دمرونى نه	ترسيان - رابوون ل روژا خسابئ - جهئ سزادانئ - بئ بها - شههستى و شههمزر - ئيشانندن - خير وشهر	ههمان دهلالهت	لادان نهكره

٤٧	مه بـسـيارـكر نهـفه چووبون غـمزائـي؟ - نـهـمـر هـات هـشـبه لـازـم نـيـنه بـسـيار	بـهـرگـي ئـيگـي ١٣٥٧-	(غـمـزا، ئـايـني يـه) - (هـشـبه، دـهـروني جـشـاكـيه)	بـسـهـر دـاـكـرتـن دـشـهـر يـنـ ئـايـني دا - نـهـا خـفـتـن	بـسـهـر دـاـكـرتـنا خـهـلـكي - مـايـتـيـنـه كـرن	دوو لادان كـريـه
٤٨	مـتـريـهـك چـو بـو باژـير لـبـهـر زويـر بـهـزي بـوون داوـمـتي چـمـنـدـهـك كـر و هـير - دـهـهـول دـا نا ئـو زـر نا پـف كـر و كـوت ج خـوش ئاوازن و خـوش تـيل و تـهـنـبـير	بـهـرگـي ئـيگـي - ١٤٠٧	(مـتـرب - داوـمـت - گـر و هـير - دـهـهـول - زـر نا - تـهـنـبـير) كـلتـوري جـشـاكـيه	چـيـنـهـكا قـهـر و چـايـه - شـهـهـيان - ئاـمـرا زـين مـوزيـك و شـهـهـيـانـي نـه	هـهـمـان دـهـلـاـهـت	لادان نـهـكـريـه
٤٩	ژـن و مـير بـيگـشه رـهـقـسـين قـي سـهـمـائـي ژـنـك مـيرـي مـهـزن هـو هـاتـه دـمـسـتـوير پـلـهـك داوـمـت نـهـبـيژن يـا حـهـر اـمـه ل مـا بـهـيـنـي عـهـجـب بـهـحـرـهـك مـهـزن كـوير هـهـمـي ل گـوـفـهـنـدـمـكـي تـيگـهـلـنـهـبـوون قـهـت كـهـلـهـك خـار و نـهـبو ئـيـسـراف و تـهـبـير	بـهـرگـي ئـيگـي - ١٤٠٧	(رـهـقـس - سـهـمـا - دـهـوات - حـهـرام - گـوـفـهـنـد - تـيگـهـلـنـهـبـوون، مـيرـي مـهـزن) حـشـاكـي و كـلتـوريـه. (ئـيـسـراف و تـهـبـير) دـهـروني و كـلتـوريـه	خـوـه لـهـيـزاندن - دـهـسـتـوير نـهـدـايـي - نـهـر مـشـهـلـكي - رـا بـهـر - زـينـدـهـروويـي دـيـكـار ئـيـنـانـي دا	هـهـمـان دـهـلـاـهـت	لادان نـهـكـريـه
٥٠	(لـعلم الشـياكـين) مـانـه (مـجـد) - ل كـهـل عـلـمـي دـيني نـهـمـا شـهـوق و ود	بـهـرگـي دووي - ١٩٧	(لـعلم الشـياكـين) نـايـنـه (يـه)، (شـهـوق و وـد - دـهـرونيـه)	زـانـسـتـين شـاـيـتـانـي - حـمـز و رـا كـيـشـان	زـانـسـتـين نـهـئـايـني - هـهـمـان دـهـلـاـهـت	ئـيگـ لادان كـريـه
٥١	ئـهـم ژـدـهـشـتي قـهـر سـين چـو يـنـه چـيـاي نـهـبوو هـيـنـكـاتـي و چـهـروان كـيـاي بـهـلـكـه مـهـقـصـهـد مـه دـل حـيـلـهـيـه هـهـي رويـن كـهـلـهـك كـرتـي كـهـسـي مـهـشـكي كـيـاي كـو چـهـري دـل لـحـدودـي و مـدقـيـت دـانـه قـريـبـت كـو	بـهـرگـي دووي -٣٥	(دـهـشـت - چـيـا - چـهـروان - رويـن) هـيـمـايـين سـروشـتي نـه (مـهـشـك كـيان) هـيـمـايـين كـلتـوريـه - (حـيـلـه، هـيـمـايـين رـهـوشـتي و دـهـرونيـه).	سـروشـتي كـورد سـتـائـي. كـريـار مـهـكـه بـيري دـكـهـن بـو شـيرـي - بـسـهـر دـا بـرن	هـهـمـان دـهـلـاـهـت هـهـمـي هـيـمـايـان	لادان نـهـكـريـه

					لدهشتی یی قه‌مای	
۵۲	که‌لیمی ئه‌هلێ ته‌وراتی نه‌جوو ده‌دی ویلاياتی ده‌لیلا خو به قورناتی من ئیسبات کر وه جاب کانی؟	به‌رگی دووێ - ل ۴۶	(ته‌ورات - قورنان)هیمایین ئایینی نه	په‌رتوکا یوسف و محهمه‌د پیغمبه‌ر	هه‌مان ده‌لاهت	لادان نه‌کریه
۵۳	نه‌لازم بوو بو ئه‌صحابا خودی بو وان که‌شف دابا قیابا ئه‌و به‌هرا وه‌لیا با بخو ساف بوو ئه‌صحابی	به‌رگی دووێ - ل ۴۷	(ئه‌صحاب - خودی وه‌لی، هیمایین ئایینی نه	هه‌قالین شکه‌فتی - یه‌زدان - که‌سین زانا و که‌له‌ک باومردار	هه‌مان ده‌لاهت	لادان نه‌کریه
۵۴	وه‌لی دزانن هه‌نه‌ک غه‌یبی مه‌لا پیلله تو قفی غه‌یبی	به‌رگی دووێ - ل ۴۷	(وه‌لی - غه‌یب - مه‌لا) ئایینی نه، (غه‌یب - جفاکی یه)	که‌سین زانا و که‌له‌ک باومردار - تشتی هیژ نه‌بووی - پیاوی ئایینی موسلمانا - کیماسی	هه‌مان ده‌لاهت	لادان نه‌کریه
۵۵	لسه‌ر مه‌ ته‌کر دوژمن ئه‌ف کویه‌که‌ که‌سو‌دی به‌بابی ئاده‌می یا بری	به‌رگی دووێ - ل ۵۱	ئاده‌م - هیمای ئایینی یه	پیغه‌مه‌بهر و بابی مروفا	هه‌مان ده‌لاهت	لادان نه‌کریه
۵۶	بگیره‌ تو مه‌ ژ نه‌وعی خیر و باش نه‌گوه‌ دینه‌ خه‌ترا ئه‌وی ساحری	به‌رگی دووێ - ۵۲	ساحر - هیمایه‌کی میتافیزیکی و جفاکی یه	جادوگه‌ر	که‌سی کاریگه‌ر به‌خش و ئاخفتن خوش	ئیک لادانا کری
۵۷	هه‌نا فی الله بقی ئیقتیباسی بده‌ستی خو شه‌راب داوه ب کاسی	به‌رگی دووێ - ل ۵۷	(هه‌نا في الله) هیمایه‌کی سوفیگه‌ری ئایینی یه(شه‌راب، هیمایه‌کی جفاکی - کلتوری یه)	پله‌یه‌کا بلندا سوفیگه‌ریانه‌یه - مه‌ی	هه‌مان ده‌لاهت - ئاخفتن و دانا رینمایین ئایینی	ئیک لادان کریه
۵۸	که‌سی که‌ت به‌ر عه‌زایی ئاخ و سه‌د ئاخ حه‌تا که‌شری که‌س ناجیته‌ هاری - نفیژ و روژی و هه‌ج و زه‌کاتی بجه‌ بین بو روژا کفن و	به‌رگی دووێ - ل ۶۱	عه‌زاب(ده‌رونیه)، (حه‌شر - نفیژ - روژی - هه‌ج - زه‌کات - کفن) (ئایینی یه) - روژا شاری(جفاکی یه)	ئیشان - رابونا پشتی مرنی - فه‌ریژین ئیسلامی و قماشێ قه‌شارتنا مری - روژا شیشتنا مری و	هه‌مان ده‌لاهت	لادان نه‌کریه

	شاری		شینیا وی		
۵۹	مه شهفیعێ خو ژخو سلکر والله عاجز - کی یه بومه بکەت مههدرو هیشی داری؟	بهرگی دووئ ل-۸۱	شهفیع - مههدرو(ئایینی یه)، سلکر و عاجزی(دمرونی و جشاکینه)	لێبۆرین خواستن ژ خودئ ژلایینی پینگه مبهبر - نهئاخفتن و ژیک دوو ریوون - تورمبون	هه مان ده لالەت لادان نه کرێه
۶۰	اللهی کمریم بو تو گه له ک پیس و خرابی - قەت دمیته که بی فایده تو بی حه ججهت و جابی - ئه فورو که خودان جهنهم و ته شویش و عەزابی - رابوون ته گه له ک مار و مه له ک شهرکەر و غازي	بهرگی دووئ ل-۸۹	(الله - حجهت و جاب - جهنهم - ته شویش - عەزاب - مار - مه له ک - غازي) هه می دئایینی نه	یهزدان - به لکه وبه رسف - جهی سزادانا ئاخرمتی - به رزموون - ئیشان - کیانه موره ک کوژه ک - سه رکرده - بسه رداگرتن	شەش هێمایین ده سپیکی هه مان ده لالەت - دوژمن - ده سه له لات - داگیرکەر
۶۱	چی حەرامی دیتی گرت و به رنه دا - چونکه شه یگانی ب دئی هه میا قه دا	بهرگی دووئ ل-۹۶	(حەرامی - جشاکي ئایینی یه) (شه یتان - ئایینی یه)، پینشه دان - جشاکي کلتوریه	هه قذره حه لالین - هینا خرایی - هنگافتن	دو هینا هه مان ده لالەت - یی سی (بسه ردا برن)
۶۲	وان ته خمین کر دیانەت یاری یه - مه قصه دا وان کیر و به زن و یاریه	بهرگی دووئ ل-۹۸	(دیانه ت - ئایینی یه) (یاری - جشاکیه)، (کیر - به زن، پاره) - سکسی - جشاکینه	هه مان ده لالەت - کریاره ک جشاکي - ئه ندامی زه لامی - دراڤ	هه مان ده لالەت - بسناهی و سڤکه - شه هویت - خه ملاندن و به رزه و مندئ
۶۳	هه رسی دین بوون تبعه ته ک دچهرن - دین موکوم حه ییرین زه لیل و بی سه رن	بهرگی دووئ ل-۹۸	(سی دین - ئایینی یه)، تبعه ت - جشاکي یه، چه رین، کلتوری یه - (حه ییرین - زه لیل - ده روئیه)، بی سه ری (جشاکیه)	(مسلمان و مه سیحی و جو هی - هه مان بو چون - مه ند هوش - بی به ابوون - سه ر پینشه نه بیت	هه مان ده لالەت - بو ئیک - کو هشین - هه مان ده لالەت - بی سه رکیشی
۶۴	عالم خراند فی ساحری شه یگانی ریکا خو برئ	بهرگی دووئ	(خراند، جشاکیه) ساحری، میتافیزیکی	دو یف خو کیشا -	دو یف خو بر و بسه ردا بر - لادان کرێه

	زەلھاند لاسەر بانی پری لی بەرزەبوو ناھی عەلی	ل- ۱۰۲	جفاکیە - شەیتان، - عەلی (فایینی یە)	جادوگەر - ھیزا خرابی - ناھی خەلیفە یە	بالکیش و کاریگەری بەسەردابەر ریکا دروست	
۶۵	تو ری چیکە ئەصل ئیکە رەشک پیکشە قوناغ ئیکە چو قوناغ ئینە بی ری بن لاسەر ملک سولەیمانی	بەرگی دووی - ل ۱۴۳	ری - رەشک - قووناغ - (سروشتی وکلتوری نە)، ملک سلیمانی، (فایینی یە)	ریک - پیناڵ - جەئ مەبەستەر - پاوانی سلیمان پینگەری	کارژیو دیانتەئ - نامراز و بەلگە - ئارمانج و هیشی - دونیا	چوار لادان کرینە
۶۶	ئەزم صادق منا زانی بحوب ئەف تەرز و تەرتیبە - ھەمی ژدەولت خوئی و فەیجا گەریقا غەوی - کەیلانی	بەرگی دووی ل- ۱۴۵	صادق - خوئی - کەیلانی (فایینی نە)	راستگۆ - یەزدان - شیخی تەریقەئ	ھەمان دەلالەت ھەیە	لادان نەکرینە
۶۷	مەلەک ئینسان و جین و حور و ویلدان - ئەوان ژی بەھرەکا حوسنا تە ثانی سەفەر وەختی تە بر عەرشە فەخر کر - ج عەلمی ھەی دلەوچی دا تەزانی - مەلەک سەف سەف ل مەیراجا تە وەستان - ب وی چەندی ئەمر دا وان خودانی - ب سیرا سوچدە وا مەلەون نەحەسیا - ژ ئادەم کا ج مەقصودە قیانی؟ - نەبر سوچدە گوت ئەو ناخە و ئەز ئاگر - ئەمری (اخراج) ئەما ل وی خان و مانی - وە میحرابا ئەول بەیت و ئوقەدەم - موقەدەم بوی لاسەر وا لوی مەکانی - ل- دەرور دائیرا کەون و مەکانا	بەرگی دووی - ل- ۱۵۴ ۱۵۵	(ئینسان جن - حوری - ویلدان - سەفەر عەرشە - لەوح - مەیراج - خودان - سوچدە - مەلەون - ئادەم - ناخ - ئاگر - اخراج - خان و مان - محراب - بیت المقدس - کەون - کن فیکن)، ھەمی دناینی نە	مروڤ - ئەجەنە - ژنین بەحەشتی - کورک - سەفەر عەسمانی - چونا عەسمانی - خومشکاندن - دەرکری - ئادەم پینگەمر - دو پیکھاتین عەردی - دەرئەخستەن - جەھەکی دەولەمەند - جەئ پیروزو قەبیلە - قەس - ھەمی ئافرانندی - ببە دئ بیت	پرانیا ھەمان دەلالەتا ھەی، بتنی (مەلەون - شەیتانە)، ناخ و ئاگر، کەرەستە دروستکرا مروڤ و فریشتا یە - اخراج (سزادانە)	سئ لادان کرینە

	بکهونی مه‌رکەزێ وی کون فەکانی				
٦٨	ئەفێ روتبا تەهەیی هەر (بارک الله) - بخو بخو عالمی ئان موعجیزانی	بەرگی دووئ - ل - ١٥٦	رتبە(جشاکێ و ئایینی (یە)، موعجیزە(میتافیزیکی ئایینی یە)	پلە - کیریاری رادمربەدمر	بها - شیان دوو لادان کرینه
٦٩	رەسول واللهی ئەف دینی مه حه‌ی کر - مخالف دینی جوهیا و قەشەیی کر	بەرگی دووئ - ل ١٦٢	(رسول - الله - دین - جوهی - قەشە) ئایینی نه	هنا رتبی خودی - یەزدان - ئاین - دیگەفتین موسی - پیاوئ کەنیسی	هه‌مان دەلالەت لادان نەکرینه
٧٠	به‌ قورئان و زمبور و ئنجیل و تەورات - خرابی و چاکیا مه‌علومه‌ ئیسبات	بەرگی دووئ - ل ١٦٣	قورئان - زمبور - ئنجیل - تەورات - جوار هینمایین ئایینی نه	چوار پەرتوکی پیروژن	هه‌مان دەلالەت لادان نەکرینه
٧١	فەلا و جوهیا نه‌هیلان قەت چو توره - ژدینی حەق موسلمان مانە کوره	بەرگی دووئ - ل ١٦٤	(فەله - جوهی - دینی حەق - مسلمان -) ئایینی نه، کوره - توره، بایولوژی و دمرۆنیه	دیگەفتین عیسی و موسی - ئایینی راست - دیگەفتین محەمەد - بی نه‌بنیت - ئاداب نەزان -	چوارا یا هه‌مان دەلالەت - دینی حەق ئیسلامه - نەزان -
٧٢	ئەو خەونە مه‌ دیتی به حه‌قیقەت لخیالی - خوشیا وئ وه‌کی دهنگی ده‌ف و چەنگ و رمیابی	بەرگی دووئ - ل ١٧٥	خەون - (دمرونی) خەیا(میتافیزیکی) چەنگ(دمرونی) (رەب)اب ده‌ف(کلتوری)	دیتا دنشستنی دا - هەف دز واقعی - شهر - دو ئامیرین موزیکی	هه‌مان دەلالەت - نەکرینه
٧٣	چی جهی کو کورد لی بن ماسه‌که‌ ل نیشاریا - مه‌شکه‌کا باش و ب حسین چی کەسی هات ئەو کیا	بەرگی سیئ - ل ٩	ماسه‌ت - مه‌شکه‌ - کیا(هینمایین کلتوری - جشاکینه)	سپاتیئ ژ شیر - ئامرا ئ شیر کیانی - هه‌ژاندن	خیروبیره - داردەستن - کرنه دیگەفتین خو
٧٤	ئەم هەردو دین ئەهلی ئیسلام و فەله‌ پیکه خەلکی دوشن ئەو وه‌کی بژنا ئەو سەربیرن	بەرگی سیئ - ل ٤٤	(ئیسلام - فەله - ئایینی نه)، (دوشن - بزن - سەربیر - کلتوری جشاکینه)	دو ئایین ئاسمانی - شیر ژ بکیشن - کیانه‌ومره - مه‌ژنا بیریا	دو هه‌مان دەلالەتن - بکارئینان ژبو یەرموهندا خوه - مروف - رابەر و سەربکیش

٧٥	جههلا خو پیلان عیلمی بخوینن داهون حوکم کهن دنیا نهیاره	به‌رگی سیی - ل ٥٥	(جههل - علم) هیمایین په‌رومردیی نه، نه‌یار(جفاکی و دمرونیه)	نه‌ه‌زاتین - زانست - دوژمن	دویرکه‌فتن ژ ئایینی - بنه‌مایین ئایینی - بی مضایه و خاپینوکه
٧٦	شیوعی قه‌به‌نه دوست کریه کافر - نه‌وی نه‌ف دینی هو تازه ژدهست بر	به‌رگی سیی - ل ٦٤	شیوعی - (نایدو لوتزیه)، قه‌به‌(روشتی جفاکیه) - کافر - دین(ئایینی نه)	مارکسی - بهد روشت - بی باور - ئاین	هه‌مان ده‌لاله‌ت - بی شه‌رم - هه‌مان ده‌لاله‌ت
٧٧	مه‌ مزکینی لسه‌ر قان حازرا بیت ب هاتنا زاتی مه‌لا موسه‌ته‌فانی - نه‌و شه‌هیانه‌یه و عیده له هه‌میا بشی شیرێ شه‌را ل ده‌شت و چایی - به‌ری نه‌رو له کوردا روز ببو شه‌ف نه‌و بو روز به شه‌وقا فی چرائی	به‌رگی سیی - ل ٩١	مه‌لا مسته‌فا(نه‌ته‌ومیی یه) - شه‌هیان (جفاکیه) - عید - (ئایینی یه) شیر(سروش‌تییه) - چرا(کل‌توریه)	باززانی - دیلان - جه‌ژن - کینه‌ومرئ به‌یز - ئامرازئ روناهیئ یه	هه‌مان ده‌لاله‌ت - که‌هیف و خوشی - ب جه‌رک و ئازا - روناھی
٧٨	موسلمان و فه‌له و کورد و عه‌رب خوش - بزین پیکشه نمبیت فه‌رق و جدائی	به‌رگی سیی - ل ٩٢	مسلمانان - فه‌له(ئایینی نه)، که‌ورد و عه‌رب(نه‌ته‌ومی نه)	با‌او‌مردارین دو ئاینان - دو نه‌ته‌ومنه.	هه‌مان ده‌لاله‌ت نه‌کریه
٧٩	سوئالا من دکه‌ل نه‌وعئ فه‌لانه ج دینه وان بخو گرتی ب ترانه - دبیزن عیسا خودئ یه کوشتیئ جه‌یا هه‌لاویست و کو نه‌و نه‌و مه‌عبودئ وانه - نه‌که‌مر عیسا خودئ بیت وان جه‌وا کوشت جه‌وا عه‌یدا خودئ کوشت کا بزانه	به‌رگی پینجئ - ل ١٤٦	(فه‌له - دین - عیسی - خودئ - جه‌وهی - هه‌لاویست - مه‌عبود -)ئایینی نه، (عه‌بد - ترانه، جفاکینه)	مه‌سیحی - ئاین - عیسی په‌غه‌مه‌ر - یه‌زدان - جکلانند - په‌مریس - کویله - یاری	چوارا هه‌مان ده‌لاله‌ت هه‌یه - خاج دا - خودئ - هه‌مان ده‌لاله‌ت - زه‌ه‌ستا و بی مضا
٨٠	بکه‌ قه‌صدا نه‌ولیا پاش بخو بگیره شه‌فیغ غه‌ویی و شاهئ نه‌قشه‌بهند وه‌یس القرنی - دا بکه‌ن بوته شه‌فاعه‌ت دمه‌جه لسه‌ر دمه‌جئ ژیره	به‌رگی پینجئ - ل ١٦٤	نه‌ولیا - شفیع - خه‌وس - شاهئ نه‌قشه‌بهند - وه‌یس القرنی - شه‌فاعه‌ت -	نیزیکین خودئ - بی مه‌هدمرئ دبه‌ت - عبدا‌ل‌قادر که‌یلانی و شیخین نه‌قشه‌بهندی -	هه‌مان ده‌لاله‌ت نه‌کریه

دخستى ژماره(۲) دا چەندىن خالىن سەرنج راکيش دياردين، کو دى ب فى رەنگى دەينه ديارکرن:

۱ - سەروکانى و ژيەمرى ئيلهام بەخش بو هوزانقانى ددروستکرنا هيمايان دا (ناين) بوويه و بتاييهت ناينى ئيسلامى، چونكى ب ريژا(۵۱٪) هيمما و دمريرينين ب ناينى قە گريدايى بکارئيناينه. وى ژيو شکادن يان هشيراکرنا جفاکى ھندەك جارن هيمما و باومرين ناينين ديتر ژى (مەسحى -جوھى) بکارئيناھ. ئانکو بيروباومر و کلتورى ناينى(ناينى ئيسلامى) ب شيوەکى بەرفرە دناڤ هوزانين ويدا جھى خوە کريه. ئەقەژى وى راستى دسەلینيت کو هوزانقان يى ب ناينى ئيسلامى کارىگەربوو و لايەنى ئەپستەمى يى هوزانين خو لىسەر ئاقا کريه. لەورا هوزانين وى خوەدى پەيامەکا ناينى بووينە و ژ چارچوڤى رينمايى دان، هشيراکرنى، هوشداريى دا پەياما وى ھاتيه ئاراستەکرن. ئانکو وى قيايه کلتورى ناينى و بوورين گريدايى لايەنى باومرين دھوزانين خودا بەرھەڤ کەت، پيخەمەت گريدانا وى ب دەمى نھوڤە و زور جار بەراورديا دەمى بورى و نھوو دھەلبەستين وى دا ديارديت ديباقى پيگيربوونا بنەماينين ناينى ئيسلامى قە. ئانکو قيايه بوورين پرشەنگدار(ب ديتنا وى) بکەتە خالا چاڤليکرن و ليڤەگەرى بو نھوويا تارى ديباقى باومرداريى دا.

۲ - دمريرين و هيمماين گريدايى لايەنى جفاکى د ريژا دووى دا دھين کو ب ريژا(۲۶٪) بکارئيناينه. ئەقەژى وى چەندى دگەھينيت کو ئەو يى گريدايى ژيانا جفاکى بوويه و جفاک بوويه سەرجاوى دوى يى وى ئيلهام و لايەنى ئەپستەمى يى بەرھەمى خو پى دمولمەندکرى. ئەقەژى ئامازمەيه کو هوزانقانى قيايه ب ريکا هوزانين خو واقعى جفاکيى ھەبى بگھوريت و ژ شاشى و لاوازين ھەبى رزگارېکەت و واقەکى نووتر و نموونەبى تر ئاقابکەت. ھەلبەت ئەقە بەلگەيەکى ديترە کو بەرھەمى وى ژ ھزرا جفاکى و هشيراکرن و ئاموژگاريين جفاکى قەدەر نەبوويه. لەورا قيايه ژيانا جفاکيا بورى و نھوو پيکڤە گريبدەت پيخەمەت ئاقا کرنا جفاکەکى ساخلەمتر دپاشەرۆژى دا. دمريرينين وى دا ديارە کو هوزانقان زورى کارىگەربوويه ب دابونەريت و بەھايين جفاکى يين کەڤن و زور ژ دابونەريت و بەھايين نوو يين جفاکى ب ريکا بەراوردکرنا وانا ل کەل يين بورى رسوا و شەرمزارکرينە.

۳ - دمنوونين ھاتينە و مرگرتن دا ديارديت کو کلتورى مللەتى وى و شينواز و ژيارا مروڤى کورد دسەردەمى بوورى و نھوو دا بوويه خالا لىسەر راوەستيانى ل دەف هوزانقانى.

نەخاسمە کو ب ریژا سیی دەیت کو (۱۵٪) ژقەباری ئەوان نمونین و مرگرتی قەدگرت. بێگومان دشیوازی بەرچاڤکەرنا وان باومرین کلتوری و شیوازی ژيانا مللەتی کورد ددەمی بوری و نهوودا دیاردبیت کو ئەو ب ژيانا بووری کاریگەرە و دڤیت تاکێ کورد قەگەرینبته سەر وان بهایین کلتوری یین کەڤن و ژێ دخوازیت کو ئەو دەستا ژوان بها و ساخلەتین مروڤی کوردی کەڤن بەرنەدەن. زور جار ئەو ساخلەتین کەساتیا کوردا یا نوو شەرمزار و رسوا دکەت و قیایە دەستپیشخەربیت ژبوو گریدانا تاکێ کورد ب ساخلەتین باشین کەڤن و ب تاک و ساخلەتین نوو نەهیتە خاپاندن.

۴ - دیباڤی هیما و دمربرینین گریدایی لایەنی دەررونی دا، کو ب ریژا (۱۰٪) دنموونین خومدا بکارئینانیه، دیاردبیت کو نەستی کومی و ئەو پاشمای کەڤن ئەوی دناڤ مللەتی وی دا هەمی و بوویە پارچەکا هەرا سەرەکی ژ کەساتیا وی یا ئافرینەر، کارتیکرن ئسەر دمربرین و پەیف و داریتتین وی کریه. هەستکرن ب مللەتی و ئیش و ژان و سالوخەتین کەساتیا کوردی ژیدەرەکی دیتری هەرە دیارە دەهزانین وی دا رەنگشەدا. ئانکو دمربرینین وی پتر ژ کومی نە و بوو کومی دەیتە ئاراستەکرن.

۵ - ئەو هیما و دمربرینین دیتەر ئەوین دوان نمونین مە و مرگرتین دا، کو دبیتە (۹٪)، دیاردبیت کو هوزانغان گریدایی لایەنین دیترین هەمەرەنگین ژیانێ ژێ بوویە وەکو: ئەڤینداری (۱)، میتولویا (۵)، نەتەومی (۳)، سروشت (۸)، ئایدولوی (۱)، رەوشتی (۲)، پەرەمردمی (۲)، میتافیزیکی (۵)، بایولوژی (۳)، سوفیگەری (۱)، سکسی (۲)، ئەدەبی (۱). ئەڤ ریژین هەمەرەنگ یین بابەت و مزارین گریدایی ژيانا بووری و نهوو، جەئ خوە دشیوی هزرکرن و ناڤەرەکا بەرهەمین هوزانغانی دا کریه.

۶ - ئەو دمربرین و هیمایین هوزانغانی بکارئینان زووربەمی وان ب شیوەکی راستەوخو و بی دەسکاری دناڤ بەرهەمین خومدا بکارئینانیه. چونکی ریژا لادانین وی دوان دمربرین و هیمایان داکری (۲۵٪) بوو. هەلبەت زور جارە هوزانغان ئەوان هیمایین کەڤن و مرگرت و ل گەل ژيانا نهوودا دگونجینیت و بو مەبەست و دەلالەتین نووتر بکاردئینیت. ئەڤەژی ریژا شەهرمازی و دەستەلیا وی دیاردکەت، نەخاسمە کو بەرهەمەکی فرە دەلالەت و فرە رەهەند ژێ دەیتە بەرهەم. ئەو لادانین وی کرین یین شیاین رامان و ئاسویەکی دیتەر بو تیکستی بئافرینیت و بەرهەمەکی سەرەنج راکیش پیشکیشی خویندەڤانی بکەت داکو ئەوژی ل گەل بەرهەمی بکەڤیتی دپروسا کارلیکی دا و پشکداریی دڤەدیتنا وان دەلالەت و رامانین نوو دا بکەت.

۷ - هوزانغانی دەهزانین خومدا چ ئامازە نەدایە ئەفسانین مللەتین دیتەر و نەبووینە جەئ پویتەدانا وی. ئەڤەژی ب دیتنا مە بو دوو خالان دزڤریت: ئیک: وی باومری ب وان

ئەفسانەیان نەبوویە و ب گرنگ نەزانیه کو دناڤ بەرھەمەین خودە بکاربینیت و بکەتە سەرۆکانیە کا ئەپستەمی و ناڤەرۆکا بەرھەمەین خوە پێ دەولەمەند بکەت، نەخاسەمە کو ئەو زور ب باوەر و ئاینی ئیسلامی کاریکەرێوو. ئەڤەژی تا رادەبەکی وی دیتنی پەسەند دکەت کو دئاینی دا هەموو باشی و لایەنەکی پێدقی هەیه و پێدقی ب چ سەرۆکانیە کا دیتەر ناکەت مروق ئی ڤەگەریت. دوو: وی ئاگەهداری و زانیاری لێ سەر ئەوان ئەفسانەیین بوری نەبوویە، نەخسەمە کو ژیا نا وی پتر گریدای واقعی هەیی یی ژیا و هزرکنا جشاک کوردی بوو. و ژیدەر و سەرۆکانیا مەعریفی یا هوزانناتی دبیافی ئەفسانە و مېتولوژیا کەڤن و ب تاییەت یا مللەتین دیتەر یا لاواز بوو. لەورا ئەوان ئەفسانەیان دەرھەمەیی وی دا رەنگشەنەدایە و مفا ژێ نەهاتیە وەرگرتن.

ئەنجام:

۱ - ئەڤ میتودە ژلایی ئەکادیمیان و رەخنەگراڤشە زور ب کیمی هاتیە بکارئینان، چونکی دخوازیته هندی کو رەخنەگری زانیاری دبیاقین هەمەرەنگ دا هەبن، دیسان میکانیزم و شروڤەکرنا وی ژێ پێدقی ب بەرجاڤ وەرگرتنا ئالیین هەمەرەنگە ئەوین دناڤ بەرھەمی دا رەنگشەداین.

۲ - نالەبندی ب ریزمیەکا زور هینما و دەربرینین ئاینی بکارئینانە. ل دویڤرا لایەنی جشاک دھیت، کو ئەڤەژی کاریکەرێوو نا وی ب جشاک وی دیاردکەت. ب ریزا سیی هیما و دەربرینین کلتوری بکارئینانە، ئەڤە ئامازمیەکا کو هوزاننات ب کلتور و بەیاین کەڤن مللەتی خوە کاریکەرە و ڤیایە وان بەیاین ل دەڤ تاکێ نووژی بچەسپینیت. هەروەسا دبیافی دموونی دا ژێ دیارە کو ئەوی گریدان ب خوشی و نەخوشی یین کومی ڤە هەیه و ڤیایە بەرھەمەین وی ژ نەستی کومی یی وی بزین داکو خویندەڤانی کورد خوە تیدا ببینن و پێڤە بەینە گریدان.

۳ - دھەموو بیاقین هیمایی و دەربرینی دا، هوزانناتی بووری و نھوو پێکڤە گریدانە و ڤیایە ژ نمونەیا مروق بووری تاکەکی نمونە دپاشەرۆژی دا ئاڤاکەت.

۴ - دشیواز و بکرتینانا ئەوان هیما و دەربرینان دا دیاردبیت کو هوزانناتی ڤیایە وان بەا و ساخلەت و ژیارا بووری پتر وەکو خو بدەتە دیارکرن. وی ڤیایە ب هەردو شیوازن ژیارا بوری بکاربیت، وەکی خو بێ دەسکاری و ب کھورین و دستکاری ژێ ڤە.

۵ - دبیافی بکارئینانا ئەفسانەییان و سەرپوورا ژیارا مللەتین دیتەر، هوزانناتی هیمایین گریدایی ئەفسانەییان بوری و مللەتین دیتەر بکارنەئینایە. ئەڤەژی ب دیتنا مە ژەر گریدانا وی ب کلتووری ئاینی ئیسلامی و نەبوونا زتیاریان بوویە ل دەڤ هوزانناتی.

لیستا ژیدمران:

ئیک: پهرتووک:

ب- زمانئ کوردی:

۱. نالبنه، ئەحمەد، ۱۹۹۷، باغی کوردان، (دیوان)، کومکرن و تووژاندن: گە مایی، پیداجوون و راستقە کرن و سەرپەرشتیا چاپی: رشید فندی، اسماعیل بادی، محمد عبدالله، بەرگی ئیک، چاپا ئیک، چاپخانا خەبات - دهوک.
۲. نالبنه، ئەحمەد، ۱۹۹۸، باغی کوردان، (دیوان)، کومکرن و تووژاندن: گە مایی، پیداجوون و راستقە کرن و سەرپەرشتیا چاپی: رشید فندی، اسماعیل بادی، محمد عبدالله بەرگی دوو، چاپا ئیک، چاپخانا خەبات - دهوک.
۳. نالبنه، ئەحمەد، ۱۹۹۸، باغی کوردان، (دیوان)، کومکرن و تووژاندن: گە مایی، پیداجوون و راستقە کرن و سەرپەرشتیا چاپی: رشید فندی، اسماعیل بادی، محمد عبدالله (دیوان)، بەرگی سێ، چاپا ئیک، چاپخانا خەبات - دهوک.
۴. نالبنه، ئەحمەد، ۱۹۹۸، باغی کوردان، (دیوان)، کومکرن و تووژاندن: گە مایی، پیداجوون و راستقە کرن و سەرپەرشتیا چاپی: رشید فندی، اسماعیل بادی، محمد عبدالله، بەرگی پینج، چاپا ئیک، چاپخانا خەبات - دهوک.

ب- زمانئ عەربی:

۵. الرویلی، کيجان و سعد البازعي، ۲۰۰۵، دليل الناقد الادبي، ط ۴، بيروت - لبنان.
۶. الكبسي، طراد، ۲۰۰۹، مدخل في النقد الادبي، ط ۱، دار اليازوري العلمية للنشر والتوزيع، الاردن.
۷. بعلی، حفناوي، ۲۰۰۷، مسارات النقد ومدارات مابعد الحداثة، ط ۱، مطبعة السفير، الاردن.
۸. شوفرال، ايف، ۲۰۱۳، التلقي والنقد الاسطوري، ترجمة: د. سامية عليوي، جامعة عنابة - الجزائر.
۹. عبود، حنا، ۱۹۹۹، النظرية الادبية الحديثة والنقد الاسطوري، ط ۱، مكتبة الاسد، اتحاد كتاب العرب، دمشق.

دوو: سایتین ئەلکترونی:

۱۰. المعتز بالله، ۲۰۱۰، تأملات في النقد الاسطوري، منتدى الكلمة الحرة.
<http://elkalima-ahlamontada.com>
۱۱. المرابط، عبدالحكيم، ۲۰۱۰، النقد الاسطوري عند نورثروب فري، منتدى معمري للعلوم.
<http://massareb.com>
۱۲. باعشن، لمياء، ۲۰۰۷، المنهج الاسطوري في النقد العربي الحديث
<http://al-jazirah.com>
۱۳. حمداوي، جميل، ۲۰۰۷، الاتجاه الاسطوري في النقد العربي الحديث.
<http://pulpit.alwatanvoice.vom>

١٤. صحفي، ٢٠٠٦، المنهج الأسطوري في النقد الأدبي الحديث
<http://www.sahafi.jo>
١٥. زايد، علي محمد، ٢٠٠٨، المنهج الأسطوري في آراء المحدثين، جامعة الخليل.
<http://maamri-ilm2010.yoo7.com>
١٦. فرج، محفوظ، ٢٠٠٦، الحوار المتمدن، العدد ١٧٩،
<http://www.ahewar.org>
١٧. لحرش، نواره، ٢٠١٤، حوار مع الباحث محمد الأمين بحري، النقد الأسطوري.
<http://www.annasronline.com>

تطبيق مبادئ النقد الأسطوري على الديوان الشعري (باغى كوردان)

الملخص:

يهتم النقد الأسطوري بمتابعة و تحليل كيفية انعكاس القيم العليا، الرموز الأسطورية والفكر البدائي في النصوص الأدبية. بمعنى ان النصوص الحديثة لاتخلو من الإشارة الى الافكار المؤثرة في الفكر الانساني. اذ ان استخدام تلك الرموز لدى الكتاب يكون بأسلوبين: اما الإشارة اليها مباشرة دون تغير، او الاستفادة منها وتغييرها حسب متطلبات الفكر والحياة المعاصرة. يتناول البحث المعنون (تطبيق مبادئ النقد الأسطوري على الديوان الشعري) باغى كوردان، كيفية انعكاس تلك القيم العليا والرموز الأسطورية في النصوص الشعرية للشاعر (أحمد النابند) وتحليلها. وتوصل البحث لأبرز الاستنتاجات، منها: استفادة الشاعر من الرموز الدينية، الاجتماعية، الثقافية و النفسية في نصوصه الشعرية اذ كانت من الروافد المهمة لديه، تم توظيفها بأساليب متعددة، منها الاستفادة و الإشارة اليها مباشرة ودون تغير، ومن جهة أخرى تم تعديل و تطوير تلك القيم بما يناسب مع الفكر والعقلية المعاصرة. من خلالها استطاع ان ينظم نصوصا ذات دلالات متعددة. واثبت بان الفكر الانساني في الماضي والحاضر مكمل لبعضها والعملية الابداعية كونها عملية تداعي مستمر للأفكار و القيم الانسانية.

الكلمات الدالة: النقد الأسطوري، الأسطورة، الشاعر أحمد نابند، باغى كوردان، تحليل

النصوص

Pructing The Principle Of Epic Critic In The Collection Baghe Kurdan (Garden Of Kurds)

Abstract:

Mythological criticism concerns the reflection of archetypes, mythological symbols and primordial thoughts in literary texts. in other words, modern texts are not without influential thoughts of humans. Writes utilise these symbols in two ways: directly with no change, and indirectly, using them with some changes in accordance with the requirements of contemporary life. This paper examines and analyses the reflections of these archetypes and symbols in Ehmedê Nalbend's poetic texts. The research concludes that the poet utilised and benefited from religious, social, cultural, and psychological symbols and they are considered significant references for him. He employed them in various ways: employing them with no change, and sometimes modifying and developing them according to contemporary thoughts and mentality. As a result, Nalbend providing us with multi-meaning poetic texts, proving that human's thoughts in past and present are a complementary process, indicating that the process of creativity is a continuation of human's thoughts and values.

Keywords: *Epic Criticism, Epic, Baghe Kurdan, Nalbend, Textual Analysis*

